

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Första Kammaren. N:o 13.

Fredagen den 9 Mars 1877.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades 3 protokollsutdrag för den 7 och protokollen för den 1 och 2 dennes.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Konstitutions-Utskottets den 7 dennes bordlagda memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

Vid föredragning af Stats-Utskottets den 7 dennes bordlagda utlåtande N:o 30, i anledning af Riksdagens år 1876 församlade revisorers berättelse om verkställd granskning af de under Kongl. Kommerskollegii förvaltning ställda fonder och medel, lades Utskottets första anmälan till handlingarne, och blef Utskottets senare hemställan af Kammaren bifallen.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 7 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad i följd af den staden senast öfvergångna brand; och

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af statsbidrag för ny tomtreglering i Söderhamn efter den staden senast öfvergångna brand.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets utlåtande N:o 33, i anledning af Riksdagens år 1876 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1874.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades Friherre *Wrede* under tiden från den 13 dennes till den 8 nästkommande April.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Lördagen den 10 Mars 1877.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 9 och protokollet för den 3 dennes.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 6, angående ändring af 2 kap. 2 § Strafflagen.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag dels till Riksdagens underdåniga skrivelser:

- N:o 7, angående val af fullmäktige i Riksbanken;
 - N:o 8, angående val af fullmäktige i Riksgäldskontoret;
- dels ock till Riksdagens förordnanden:
- N:o 9, för fullmäktige i Riksbanken;
 - N:o 10, för suppleanter till fullmäktige i Riksbanken;
 - N:o 11, för fullmäktige i Riksgäldskontoret;
 - N:o 12, för suppleanter till fullmäktige i Riksgäldskontoret.

Upplästes och godkändes Bevillnings-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

- N:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om förberedande åtgärder för inrättande af s. k. landtbrefbäring; och
 - N:o 14, angående skatt för hundar.
-

Föredrogs ånyo Konstitutions-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda memorial N:o 1, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

*Statsråds-
protokollens
granskning.*

Herr Wallenberg: Innan jag går att yttra mig öfver detta mystiska betänkande, ber jag att till Herr Ordföranden för Konstitutions-Utskottet få ställa några frågor, så lydande: Hvad hafva de förste reservanterne menat? Hvilket ärende har varit under öfverläggning i Utskottet, då desse Herrar icke öfverensstämde i åsigt med majoriteten, utan funno skiljaktigheten af så betydande vikt, att de ville anteckna sina namn *in blanco* på betänkandet?

Jag kan för min del icke veta, om det då varit fråga om något missnöje inom Utskottet, t. ex. öfver det långa dröjsmålet med återbesättandet af ministerposten i London, eller hvad det kunnat vara. Jag skulle vara tacksam, om jag finge någon vägledning i detta afseende, innan jag vidare yttrar mig.

Herr Hallenborg: Då den ärade talaren lika väl som jag har reda på, att förhandlingarne i Konstitutions-Utskottet, liksom i de andra Utskotten, ske för slutna dörrar, samt dess protokoll icke äro för allmänheten tillgängliga, och då en ledamot i Konstitutions-Utskottet, enligt min uppfattning, icke har rättighet att låta till allmänhetens kännedom komma sådana Kongl. Maj:ts beslut, hvarom han endast genom läsning af statsrådsprotokollen fått kännedom, finner jag mig förhindrad att lemna något svar på den gjorda förfrågan.

Herr Wallenberg: Jag finner mig alltså reducerad till — hör-sagor, då den ärade ordföranden för Konstitutions-Utskottet icke ansett sig kunna lemna någon upplysning om hvad som varit å bane och som är i hvar mans mun. Jag är icke bunden af någon ed eller förpligtad att förtiga hvad jag hört. Jag har hört uppgifvas inom kretsar i båda Kamrarne, att den första reservationen skulle afse den åtgärd, som vidtogs med amiralitetskrigsmanskassans fonder. Det är möjligt, att ordföranden för Konstitutions-Utskottet framdeles kommer att upplysa motsatsen, men det skall dock icke hindra mig att nu yttra mig under den förutsättning, att den uppgift jag fått är riktig. Jag gör det så mycket hellre, som jag blef skyldig min ärade granne, Grefve af Ugglas, ett svar i afseende på frågan om denna kassa, hvilken han bragte på tal, då Stats-Utskottets betänkande N:o 18 här förhades. Jag ville nemligen då icke gå in på ett ämne, som icke tillhörde föredragningen, utan jag lofvade att svara honom vid föredragningen af dechargebetänkandet.

Grefve af Ugglas tog mycket varmt i försvar den beklagliga åtgärden, som regeringen vidtagit med amiralitetskrigsmanskassans fonder. Redan vid remissen af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof yttrade jag, att jag ansåg denna åtgärd vara en mycket sträng och kraftig handling mot dem, som icke hade något annat att bygga på, än hvad föregående konungar beslutat och som blifvit stadfästadt genem 1838 års Kongl. förordning, hvilken jag då tog mig friheten att uppläsa. Genom denna författning blef amiralitets-

*Statsråds-
protokollens
granskning.
(Forts.)*

krigsmanskassan stäld under Kongl. Maj:ts hägn och beskydd i syfte att ingenting skulle få förryckas från densamma, med mindre amiralitetsstaterna dertill gifvo sitt samtycke. Frågan om amiralitetskrigsmanskassan är icke ny, men den är dock ännu icke så inom Riksdagen diskuterad, som dess vigt kräfver. Redan i äldre tider har det förekommit, att man förryckt medel från amiralitetskrigsmanskassan, dock icke på det sätt, att man afsöndrat medel derifrån, utan man *lånade*. I Carl XI:s tid skrefs för att förekomma ett sådant behandlingssätt ett Kongl. bref till amiralitetskollegium, hvilket uttalar i allvarliga ordalag den åsigt, som då gjorde sig gällande. Uti Kongl. brefvet den 12 September 1685 läses bland annat följande: »Wi hafve sett hurusom I förlidit år hafven *angripit* Krigsmanskassan, och tycka Wi alldeles intet väl vara att röra de fattiges medel ehvad tarf ock å färde är».

I ett annat Kongl. bref af den 12 September 1692 gafs uttryckligt förbud mot att icke för kronans räkning använda något af krigsmanskassans medel.

Visserligen blefvo i slutet på sjuttonhundratalet, på sätt då var brukligt, sådana lån genom »realisationer» reducerade till två tredjedelar eller hälften af det ursprungliga beloppet; men det skedde under tider, då staten var i betryck och icke kunde betala alla sina skulder, utan drefs af »rätter nöd» att vidtaga sådana våldsamma åtgärder.

Under Gustaf III utkom ett Kongl. bref, som säger ungefär det samma som nyss anförda bref. Det rör en pensioneringsfråga, öfver hvilken Sekreta Utskottet hade yttrat sig, och sedan principen angående amiralitetskrigsmanskassans egenskap af *mild stiftelse*, som borde respekteras, blifvit åberopad, heter det bland annat: »Detta förmåler Sekreta Utskottet ej annat kunnat än väcka dess uppmärksamhet, i synnerhet som det rör en af Amiralitetsstatens ömtaligaste rättigheter att få efter förra vanligheten disponera om en kassa, hvilken leder sin första upprinnelse ifrån amiralitetsstaternas enskilda sammanskotter, och till hvilken den af egen förmögenhet ännu kontribuerar». Det var en åsigt, som då gjorde sig gällande; och man begagnade äfven sådana uttryck som att det skall ske, *då sådant af amiralitetsstaterna tillstyrkes*. Nu hafva i 1838 års författning så allvarsamma ordalag blifvit begagnade, som att det erkännes, att amiralitetskrigsmanskassan har genom amiralitetsstaternas *enskilda* sammanskott blifvit grundlagd och genom flera Kongl. författningar såsom deras *egen kassa* ansedd samt försäkrad *om hägn och skydd och att bibehållas oförkränkt nu och framdeles*. Dessa äro de ord, som der stå skrifna, och som enligt min uppfattning innebära oförtydbara bestämmelser, som ännu icke blifvit undanröjda. Det sätt, hvarpå chefen för Sjöförsvarsdepartementet gått till väga, grundar sig derpå, att han velat reducera staternas rätt öfver kassan från beslutanderätt till blott »en yttranderätt», som saknar all betydelse inför Kongl. Maj:t, som redan fattat sitt beslut *innan* staterna tillspordes. Detta är ett ganska bedröfligt prejudikat, och det har på mig gjort ett smärtsamt intryck när jag läst dessa förhandlingar, ty de ingifva mig den farhåga, att Herr Sjöministern anser sig nu mera kunna göra hvad som helst med krigsmanskassan.

Nu sade den ärade talaren, att *ändamålet* med den vidtagna åtgärden vore så i allo förträffligt. Det är nog möjligt, att resultatet blifver godt; men det är med denna fråga såsom med sjelfva aflöningsfrågan — det är icke fråga om summan utan om *sättet*, icke om ändamålet utan om medlet, ty ändamålet må vara hur bra det vill, så kan det likväl icke helga ett *sådant* förfaringssätt. Man har förryckt medel, som voro afsedda att skötas och vårdas såsom amiralitetsstaternas enskilda kassa, hvilken icke skulle få användas till något annat än att bereda ett litet underhåll åt de gamle och sådana, som i kronans tjänst blifvit kraftbrutne. Det är naturligtvis en ömtålig sak att röra vid en sådan institution. Nu har Konstitutions-Utskottet, efter hvad jag hört, öfverlagt om anmärkning skulle göras; och att öfverläggningen varit allvarsam synes deraf, att flere af Utskottets ledamöter velat frikalla sig från ansvaret att hafva godkänt förfaringssättet, genom att anteckna sig såsom reservanter på sjelfva betänkandet. Har Utskottet i denna fråga handlat af politiska skäl, så har jag ingenting att erinra mot det beslut, hvartill Utskottet kommit, ty jag anser icke, att denna fråga är så stor, att den bör föranleda ett anlåtande af 106 § i Regeringsformen. Jag anser ur politiska skäl så mycket mindre lämpligt att gå så strängt till väga, som, då uti frågan ligger en *grund-sats* angående en mild stiftelses okränkbarhet, ansvaret, i fall anmärkning blifvit gjord, icke drabbat Herr Sjöministern ensam, utan samtliga Konungens rådgifvare som deltagit i ämnets handläggning och det beklagliga beslut som fattats.

Har Konstitutions-Utskottet deremot ansett sig såsom domare, då har Utskottet förfarit mycket ledigt och mycket mildt, det kan ingen bestrida.

Det förekommer uti detta betänkande en annan reservation — ty reservationer är egentligen det som der förekommer — hvilken rör en af statsrevisorernes anmärkningar. Revisorerne hafva nemligen i sin berättelse, sid. 36, gjort anmärkning mot regeringen med anledning deraf att regeringen, på grund af underdånig framställning från handels- och sjöfartsnämnden i Stockholm, tillätit att *Kodjupet* och *Finnhälet* skulle få under fredstid vara farbara för mindre djupgående fartyg. Revisorernes anmärkning åskådliggör, att *de* antingen saknat nödiga upplysningar eller också icke velat använda dem. De säga, att den medgifna ändringen i försänkningarne »icke synes blifva af något väsentligt gagn för sjöfarten», och nämna såsom bevis derpå, att ett ångfartyg, som gör 10 knops fart, genom att på väg till Stockholm passera förbi Fredriksborg i stället för att gå genom Kodjupet icke behöfver förlora mer än 21 minuter, om det kommer norr ifrån, och 12 minuter, om det kommer söder eller öster ifrån. Vidare säga de, att om det blir fem fots vatten öfver försänkningarne, skulle det vara alldeles tillräckligt för mindre roslagsskutor och alla fisksumpar.

Dessa yttranden vittna om stor brist på sakkunskap och om stor brist på god vilja — hade jag så när sagt — men jag sade det icke. Hvem som helst kunde hafva lemnat upplysning om att på fem fots vatten gå icke många roslagsskutor, samt att det är ytterst få fisksumpar, som icke ligga djupare än fem fot, och att de allra flesta från Åland ligga djupare. Det allra värsta är i alla fall, att statsre-

Statsråds-
protokollens
granskning.
(Forts.)

visorerne hafva tagit till exempel ett ångfartyg, som gör 10 knops fart, liksom de icke visste, att det som fraktas till Stockholm med sådana ångfartyg är en obetydlighet mot det som föres dit med andra fartyg. Många af de seglande fartygen behöfva bogsering; och då man vet att under bogseringen öfver hufvud taget göres omkring två knops fart, uppkommer ju för ett sådant fartyg fem gånger så stor tidsförlust som för det fartyg, som kan göra 10 knops fart.

Om man dessutom kastar en blick på kartan, så finner man, att den nya farleden förbi Fredriksborg bildar två sidor i en triangel, under det att farleden genom Kodjupet bildar den tredje; och dertill kommer, att isförhållandena i det nya farvattnet säkert komma att blifva mycket svårare än i Kodjupet, ty på det senare stället är det strömt vatten, som hjälper till att hålla farleden fri från is, då deremot Thorsbyfjärden nedåt Fredriksborg är ett stillvatten, som plägar ligga fruset mycket längre än den gamla farleden.

Det är alldeles klart, att man icke kan behöfva i otid vidtaga sådana åtgärder med farvattnet, som i den ursprungliga planen för försäkningarne voro afsedda. Det var ett förbiseende och en försumlighet af mig — det erkänner jag gerna — att icke tidigare göra anmärkning deremot, och det var en mycket stor välvilja af regeringen att i sista stund göra en förändring till förmån för handeln och sjöfarten.

Den plötsliga öfverrumpling utan krigsförklaring, som föresväfvat statsrevisorerna, behöfva vi väl ej frukta, då vi se, hur det nu går till i politiken. Stormakterna korrespondera i tiotal af månader, ja i årtal, innan någon af dem vågar lyfta handen, och dock tror man, att anfallet, såsom en blixt från klar himmel, skall komma öfver oss, äfven om vi dertill icke gifva den ringaste anledning! Det är en skuggbild, som förmörkat statsrevisorernes synkrets; och den skola vi icke bry oss om. Skulle förutsättningen vara riktig, då vet jag icke bättre än att vi verkligen väpna oss, i stället för att vi nu äro alldeles oväpnade. Således få vi icke ordna våra fredliga sysselsättningar efter den förutsättning, att krig kan utbryta i morgon; och jag tror ej att dessa militärkomitéer, dessa nådiga propositioner om försvarsverket, som afslås, dessa försvarsutskotts tillsättande, det ena efter det andra, dessa uppskof med arméorganisationen och anskaffandet af materiel åt flottan — jag tror ej, säger jag, att alla dessa i lugn och ro dels vidtagna och dels försummade åtgärder bära vittne om att man på allvar befarar någon »öfverrumpling». Om så icke är, skola vi derföre lägga band på handeln och sjöfarten, så att de icke få gå sin jemna och lugna gång? Stockholms stad har nu alltsedan 1836 under alla möjliga former sökt att få vägen till de södra farvattnen förkortad med 22 nautiska mil genom *Baggensstäkets* upprensande. Är det icke nog med, att man fruktlöst bedt derom och att man igenstängt Kodjupet för större fartyg genom att gifva det endast 12 fots djup i stället för 20, som det förut haf, så att fartyg, som komma norr ifrån, få tre och en half nautiska mil längre väg och de, som gå söder eller öster ut, få två nautiska mil längre — är det icke nog med att förlänga vägen för alla större fartyg, utan skall man äfven ställa till på samma sätt för fisksumpar och roslagsskutor?

För öfrigt hafva statsrevisorerna, enligt min uppfattning, öfverskridit sin befogenhet genom att yttra sig om ett regeringsbeslut, som fattades några dagar, innan granskningen skedde. Den senaste statsrevisionen tillsattes för att granska 1874 års räkenskaper, och den synes låtit sig väl behaga att hufvudsakligen sysselsätta sig med hvad som förekommit vid en så aflägsen tidpunkt, utan att arbeta för den viktiga förändringen, att statsrevisionen borde granska det nästföregående årets räkenskaper, hvilket vore i detta fall räkenskaperna för år 1875. Men skola revisorerna, i stället för att granska det näst föregående årets räkenskaper, taga i betraktande och yttra sig om näst föregående veckas regeringsbeslut, så fruktar jag att deras afgifna omdöme blir af ringa värde och att de öfverskridit sin befogenhet.

Jag har icke något emot det slut, hvartill Konstitutions-Utskottet kommit, utan anhåller att utlåtandet måtte läggas till handlingarna.

Herr Mannerskantz: Jag hade icke ämnat deltaga i denna diskussion, emedan jag har den uppfattningen af grundlagens föreskrift rörande granskningen af de i Statsrådet förda protokoll, att icke gerna en enskild ledamot af Konstitutions-Utskottet kan med anledning af denna granskning på sidan om Utskottets betänkande draga någon fråga under Riksdagens behandling i form af en särskildt uttalad mening. Men då den siste talaren nu vidrört en ganska viktig sak, nemligen frågan om försvaret af inloppet till Stockholm, så ber jag få nämna, att jag för min del icke hade ämnat lemna denna fråga utan beaktande; men jag hade trott, att det rätta tillfället att yttra sig deröfver skulle vara, då Stats-Utskottets betänkande angående revisorernas berättelse förekomme. Jag är nu derföre icke så försedd med de handlingar, som erfordras, eller med de yttranden, som om saken blifvit afgifna, att jag kan inlåta mig på någon närmare granskning af förevarande fråga. Men jag kan dock icke låta hvad den siste talaren sade inflyta till dagens protokoll alldeles obesvaradt. Han framhöll af hvilken stor vikt för Stockholms sjöfart det medgifvande vore, som regeringen nu vid detta tillfälle gjort. Jag erkänner, att handel och sjöfart i allmänhet, och således äfven Stockholms handel och sjöfart, är ett mycket viktigt intresse; men långt deröfver sätter jag dock det helas intresse, hela fäderneslandets försvar. Landets hufvudstad måste väl erkännas vara en särdeles viktig punkt ibland det som vi hafva att försvara i vårt land, och den befann sig i en mycket lätt sårbar belägenhet då, såsom förr var förhållandet, hvad stund som helst, en fiendtlig flotta kunde inlöpa i dess hamn och beskjuta hufvudstaden och förstöra allt hvad här för hela landet dyrbart finnes förvaradt. Jag anser derföre, för min del, för en af de första bästa frukterna af det nya representationsskicket, då strax efter dess införande representationen år 1867 godkände och anslog medel till en redan, fast med betydlig kostnad, nästan till slut igenomförd försvarsplan, som var afsedd att för framtiden skydda Stockholm mot en sådan öfverrumpling från sjösidan, för hvilken staden förut lag helt och hållet oförsvard blottställd. Denna plan har emellertid i sista stund, men i en mycket väsentlig del, blifvit rubbad genom att göra ett sådant medgifvande som nu skett. Jag anser detta vara en efter-

*Statsråds-
protokollens
granskning.*
(Forts.)

gift för en opinion och ett, om än viktigt, dock underordnad intresse, och jag måste säga, att jag finner en sådan eftergift, i en efter min tanke så viktig sak, som denna, innefatta en svaghet hos landets regering, som jag måste beklaga. Om jag hade hithörande handlingar i min hand, skulle jag visa, hvilken vigt det vid planens uppgörande lades derpå, att dessa försänkningar skulle verkställas och göras af mycket större dimensioner samt i så god tid utföras, att de kunde hinna erhålla en sådan konsistens, att det sedan fordrades mycket stora ansträngningar af fienden att åter kunna borttaga dem. Det är ock min öfvertygelse, att, om den gjorda eftergiften i detta afseende som nu skett vidhålls, man då skall blifva tvungen att i granskapet af de sund, der försänkningarna gjorts, anlägga befästningar af mycket dyrbarare beskaffenhet än eljest hade varit af nöden, om försänkningarna blifvit gjorda så starka och fullständiga, som först varit ämnadt. Jag upprepar, att jag icke kunde under tystnad låta den siste talarens anförande till försvar för den gjorda eftergiften få inflyta i protokollet, utan att deri på samma gång nedlades en protest, som häfdade hela landets intresse gent emot det särskilda intresse, som han förordat, och detta är anledningen, hvarför jag ansett mig böra i denna fråga uttala min åsigt.

Herr Wallenberg: Den siste talaren har med den värme, hvarmed han omfattar allt, hvaröfver han yttrar sig, velat göra troligt för Kammarern, att här skulle stå stora faror för dörren, och att det icke finnes annat att göra än att igenfylla våra farvatten. Vidare har han begagnat det uttrycket, att »det vore ett särskildt intresse, som i denna angelägenhet sökte göra sig gällande framför landets sanna intresse». Jag tror, att landets sanna intresse är, att vi under fredens lugn kunna obehindradt sköta våra fredliga värf, och att den allmänna rörelsen icke blifver onödigtvis hämmad. Det är här icke fråga om Stockholms sjöfart allenast, utan om landet i dess helhet skall stå i ohindrad kommunikation med hufvudstaden; och olägenheterna af en hämmad kommunikation i detta afseende äro lika stora för hela landet norr och söder om Stockholm; det gäller således icke något lokalintresse, utan hela landets. För öfrigt har ju regeringen förklaradt, att de ifrågakvarande farlederna kunna fyllas på ganska kort tid, i händelse så skulle behövas; och hvar finnes för öfrigt grunden till alla dessa skräckbilder om krig, som man oupphörligt målar på väggen, så ofta det är fråga om våra ekonomiska intressen? Det talas så mycket om att dessa försänkningar äro nödvändiga för Stockholms försvar. Hvaraf utgöres då detta försvar för öfrigt. Vi hafva Fredriksborgs fästning; men det finnes ju mångfaldiga andra punkter, der anfall kunna göras och arméer landsättas, och så länge sådana punkter finnas, är ju hufvudstaden i alla fall blottad, och en enstaka försänkning gör icke något till saken. Jag tror, att det är tid på, att vi komma ifrån det föreställningssättet, att hufvudstaden är försvarad blott derigenom att vi för att hämma sjöfarten igenfylla farvattnen. Tillföre hade man försänkt Fredriksborgssundet; nu är det modernt att i stället försänka Kodjupet. Denna fråga har utgjort ett fält för skiftande meningar inom militära kretsar, och det må så vara; blott vi kunde hoppas att

en gång i framtiden komma till visshet om huru vårt försvar skall se ut; men till dess man får veta det, bör man se till, att de fredliga värfven ej förqväivas, och *det passiva försvaret*, som blott består i att försänka farvattnen, är sannerligen icke mycket värdt.

*Statsråds-
protokollens
granskning.
(Forts.)*

Öfverläggningen förklarades slutad, och memorialet lades till handlingarne.

Föredrogos ånyo och biföllos Stats-Utskottets den 7 och 9 dennes bordlagda utlåtanden:

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af statsbidrag för ny tomtreglering i Strömstad i följd af den staden senast öfvergångna brand; och

N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af statsbidrag för ny tomtreglering i Söderhamn efter den staden senast öfvergångna brand.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets den 2 och 6 dennes bordlagda betänkande N:o 6, i anledning af vissa förslag rörande förändringar i nu gällande lagstiftning angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

*Förändrad
bränvinslag-
stiftning.*

Herr Wennerberg: Det är flere motionärer, hvilka detta år, liksom många föregående, låtit sig angeläget vara att söka få något åtgjort i afseende på bränvinslagstiftningen. De nu afgifna motionerna synas utvisa, att bemödandena rörande detta ämne hufvudsakligen äro tvenne. Det ena, som återfinnes i nästan alla motionerna, går derpå ut, att Kongl. Maj:t ville låta verkställa en revision af hela vår bränvinslagstiftning, för att, om möjligt, sålunda sätta en dam mot det tilltagande missbruket af rusgifvande drycker; det andra gifver sig till känna genom den i flera motioner uttalade önsknigen, att en jemnare fördelning af de så kallade bränvinsmedlen måtte, äfven genom Kongl. Maj:ts åtgärd, åstadkommas.

Utskottet har med stor välvilja, denna gång må hända mera än någonsin förut, omfattat denna angelägenhet, i synnerhet i det afseendet, som af mig först framhölls, och såsom resultat af sina öfverläggningar i ämnet kommit till det skrifvelseförslag, som nyss upplästes och mot hvilket jag för min del icke har det ringaste att invända, utan tvärtom önskar, att det, hvilket väl också synes troligt, måtte tillvinna sig denna Kammares bifall, helst detta, såsom vi alla veta, redan en gång förut skett. Men härjemte ber jag att få anmärka, att jag anser äfven det andra syftemalet, eller att åstadkomma en jemnare fördelning af bränvinsmedlen, vara af den betydelse, att man icke bort helt och hållet låta det falla, såsom nu skett i det förevarande betänkandet. Utskottet synes sjelf hysa den åsigten, som äfven jag i hög grad delar, att en lagstiftning, afseende hämmandet af missbruket af rusgifvande drycker, torde icke synnerligen mycket uträtta, om den icke

*Förändrad
bränvinslag-
stiftning.
(Forts.)*

understödjes af en god och kraftig vilja hos de kommunala styrelserna och för öfrigt af en sedligare och högre upplysning hos allmänheten. Nu vet man väl, att denna senare icke hastigt kan åstadkommas genom någon Kongl. Maj:ts åtgärd. Hvad Kongl. Maj: i hufvudsak kan göra, är egentligen blott att tillse, det icke en sådan lag blifver gällande, som låter missbruket ohejdadt fortfara. Det egentligen och snarast verkande korrektivet måste man väl derföre söka i kommunernas egen kraft och goda vilja. Men nu är förhållandet, att denna kraft slappas, om den saknar yttre medel för att få sin vilja tillbörligen exequverad. Och att den mångenstädes gör det, skola vi finna, om vi betrakta fördelningen af de så kallade bränvinsmedlen.

Jag vill icke säga, att den nu gällande fördelningsgrunden bestämdt förtjenar att kallas orättvis. Den har en gång hvilat på en viss billighet; men jag tror, att den under tidernas lopp förlorat mer och mer af denna och numera borde ersättas af en annan. För närvarande förhåller det sig så, att stora summor af de nämnda medien årligen utgå till några få län. De flesta länen åter bekomma samtidigt mycket små eller jemförelsevis obetydliga andelar. Så kan man, om man följer en beräkning, som gjordes år 1874 och der folkmängden lades till grund för en jemnare fördelning, ånna, att det mest gynnade länet var Göteborgs och Bohus län med en befolkning af 232,400 personer, hvilken understeg Kalmar, Wermlands, Östergötlands, Skaraborgs och Elfsborgs läns; och dock uppar det förstnämnda länet af bränvinsmedlen en summa, som var ungefär lika stor med den, som samtliga de sistnämnda länen *tillsammans* erhö. Näst Göteborgs och Bohus län är Mahmöhus län det lyckligast lottade och uppbär för närvarande en betydligare andel af dessa medel; dernäst komma Gefleborgs, Södermanlands och Westmanlands län såsom mera gynnade än de skulle vara, om folkmängden lades till grund för beräkningen. För åtskilliga af de sistnämnda länen torde det emellertid vara likgiltigt, från hvilckendera delningsgrund man utgar vid beräkningen. Vissa län deremot hafva fått på sin lott en ovanligt ringa andel; så har Jemtlands län endast 800 kronor, medan Göteborgs och Bohus län fick omkring 60,000. Jag har hört sägas, att detta län sistlidet år erhö till 140,000, under det att Kronobergs län då blott hade något öfver 3,000 kronor. Det säger sig ju sjelf, att, om landstingen, kommunerna och hushållningssällskapen vilja något uträtta, vare sig för allmän ordning, företagsamhet och välmåga — allt sådant, som hvart och ett i sin mån motverkar fyllerilasten — kunna de det i högre grad först då de hafva medel dertill. Då vi nu en gång stå på den punkten, att bränvinsmedlen äro underkastade ett slags utdelning, så tror jag att hvar och en måste med mig vara fullt ense derom att, om nu vore i fråga att för första gången bestämma en fördelningsgrund, denna måste blifva en helt annan än den, som nu i många år varit gällande. Det är långt ifrån, att jag skulle vilja, det man härvid ginge så genomgripande till väga, att en mängd kommuner, som, under beräkning på den vanliga inkomsten af bränvinsmedlen, patagit sig åtskilliga förbindelser, skulle se sig genom en förändring plötsligt strandsatta, men väl att genom Kongl. Maj:ts åtgärd något i detta afseende borde göras. Jag vågar derför på grund af hvad jag nu anfört hemställa,

det Kammaren ville för sin del besluta, att i Bevillnings-Utskottets skrivelseförslag efter orden »åstadkommas ett än kraftigare motverkande af rusdryckers missbruk» tilläggas orden »och en billigare fördelning af de så kallade bränvinsmedlen.»

Många hafva ansett för troligt, att, äfven om detta icke blefve Kammarens beslut, saken ändock skall af Kongl. Maj:t komma att beaktas. Blefve detta händelsen, så skadar det ju icke, att de af mig föreslagna orden blifva tillagda. Skulle deremot Kongl. Maj:t icke vilja befatta sig med denna del af ärendet, så vida icke ett uttalande derom skett från Riksdagens sida, så är det ju för ändamålet nödvändigt att det antydda tillägget göres.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag har begärt ordet med anledning af den siste talarens anförande, och jag anhåller att med några ord få motivera min från hans skiljaktiga uppfattning af förevarande fråga. Till en början ber jag att få erinra om Bevillnings-Utskottets betänkande i detta ämne vid sistlidet års riksdag och om den diskussion, som deröfver fördes i denna Kammare, samt resultatet deraf. Utskottets då framlagda skrivelseförslag, som Utskottet citerar på 7:de sidan af sitt nu föreliggande betänkande, innehöll alldeles detsamma, som den ärade talaren nu påyrkar, nemligen att den ifragasatta skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle innehålla en anhållan om åtgärder *dels* för ett kraftigt motverkande af rusgifvande dryckers missbruk, *dels* för åstadkommande af en lika beskattning på allt bränvin, som tillverkades och förbrukades inom landet. Då detta förslag föredrogs i denna Kammare, uppstod en lika innehållsrik som bevisande diskussion, genom hvilken ådagalades, att denna lika beskattning på allt bränvin, som tillverkades, icke i väsentlig mån eller mera direkt var egnad att leda till uppnåendet af det andra uppgifna ändamålet, eller en minskning i missbruket af de rusgifvande dryckerna; och denna diskussion vann sådant bifall inom Kammaren, att till och med medlemmar af Bevillnings-Utskottet, hvilka icke reserverat sig mot dess betänkande, förklarade sig vilja gå in på ett af Friherre af Ugglas formuleradt förslag till skrivelse, innehållande en begäran hos Kongl. Maj:t att han ville föranstalta en revision af lagstiftningen i syfte, att genom denna måtte kunna åstadkommas ett än kraftigare motverkande af rusdryckernas missbruk — utan tillägg af något mera eller annat.

Den utaf Friherre af Ugglas föreslagna formuleringen blef också utan votering denna Kammarens beslut. I Andra Kammaren afslogs Bevillnings-Utskottets förslag att i skrivelse till Kongl. Maj:t binda i hop de båda ändamålen, men en stark minoritet röstade der för den kontraposition, till hvilken Friherre af Ugglas' förslag blifvit antagen.

När man nu har denna diskussion och dessa resultat för ögonen, synes väl klokheten bjuda att icke anyo binda i hop två frågor, som med hvarandra icke stå i omedelbart sammanhang, nemligen den om en lika beskattning på allt produceradt bränvin och om skattens fördelning samt den om hämmandet utaf rusdryckers missbruk. Ty äfven om konsiderationer af det ena ändamålet icke motverka hänsyn på det andras vinlande, måste dock bådas uppställning bredvid hvarandra försvaga uppmärksamhetens riktande och koncentrerande på det af

*Förändrad
bränvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

*Förändrad
brännvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

dess båda syften, som i närvarande ögonblick och enligt denna Kammares, genom dess sislidit är formulerade beslut, uttalade åsigt utgör det väsentligen viktiga. Denna gång har nu Utskottet — och jag för min ringa del må ju hafva mig tillåtet att därför uttala min erkänsla — inskränkt det med skrifvelsen afsedda och i den uppgifna syftemålet till det, som efter min uppfattning är hufvudsak, hämmande eller stäfjande af rusdryckers missbruk. Bevillnings-Utskottet har i och med detsamma tillika ur sitt skrifvelseförslag borttagit det som, enligt hvad fjorårets diskussion i Andra Kammaren gifver vid handen, i den Kammaren utgjorde det hufvudsakliga hindret för bifall till Utskottets dåvarande skrifvelseförslag, nemligen frågan om den lika beskattningen och fördelningen af brännvinsmedlen. Jag vill icke neka, att en lika fördelning af skatten för allt tillverkad brännvin, liksom i allmänhet af hvad den ärade föregående talaren framstälde, må hafva billigheten för sig, men jag lägger för min del sådan vikt på det andra af de två ifrågavarande ändamålen, hämmandet af rusdryckers missbruk, att jag för ögonblicket icke vill binda ihop dessa saker, då den ena må hända i någon mån kan hindra framgång åt en skrifvelse, afseende den andra.

Den ärade talaren citerade vidare, såsom motiv för sin åsigt, Bevillnings-Utskottets erinran derom, att kommunalstyrelsernas goda och kraftiga vilja vore behöflig om lagstiftningen i detta fall skulle kunna uträtta något, och han tillade, att medel förty borde stå till kommunalstyrelsens förfogande för att göra denna sin vilja gällande. Hvem vet icke det? Finnes väl någon lag i verlden, som kan uträtta något utan kraftig vilja? Jag må i detta hänseende citera ett för Herrarne väl bekant uttryck: »Om det finnes en lag, som kunde lefvande göra, vore rättfärdigheten sannerligen af lagen.» Ingen lag kan göra lefvande, så vida icke lefvande kraft fyller den. Utom allt tvifvel är således, att det fordras vilja om den begärda lagen skall, stiftad, verka. Men det fulla erkännandet af denna välbekanta sanning gör på intet sätt lag öfverflödigt och upphäfver ej behofvet af sådan, såsom en gräns mot missbruk och ett stöd för den goda viljan. Icke heller är för den ärade talarens yrkande, att med begäran om lag för att stäfja brännvins missbruk skulle förenas begäran om sådan för billig fördelning af brännvinskatten, något bevisadt genom den af honom upprepade, kända och erkända satsen, att landstingen och kommunerna behöfva medel för att kunna föra krig mot brännvinet. Det behöfva de visst, men dessa medel behöfva derföre icke vara *brännvinsmedel*. Finnes den goda viljan hos dessa myndigheter, kan den verka, och den kan skaffa till sitt förfogande nödiga medel för sin verksamhet mot brännvins missbruk, utan att dessa medel behöfva inflyta af brännvinskatten. Härmed förmodar jag att värdet af den ärade talarens argument i denna del blifvit något förminskadt.

Endast en enda sak ber jag att ytterligare få tillägga. Det har för mina ögon sett något underligt ut, att Bevillnings-Utskottet alldeles afskilt den allmänna frågan om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med underdånig anhållan om revision af brännvinslagstiftningen i det hela, från de förslag beträffande särskilda och speciella stadganden till förhindrande af brännvins missbruk, hvilka förslag till en del i samma

motioner, som behandla den allmänna frågan, och till en del i andra blifvit framställda. Jag vill icke klandra Utskottet för att det så förfarit, men jag ber att få förbehållet, att, äfven om Kamrarne bifalla Bevillnings-Utskottets i föreliggande betänkande gjorda hemställan, dermed på intet sätt må vara sagdt eller underförstådt, att man kastat alla de andra förslagen under bordet, t. ex. med förklaring att, sedan man lemnat frågan i det hela till Kongl. Maj:t, man icke ämnar befatta sig med några speciella eller partiella förslag till åtgärder i samma angelägenhet. Jag vill icke hafva något sådant underförstådt, ty, såsom Utskottet sjelf anmärkt, är frågan om en revision af bränvinslagstiftningen vidsträckt och invecklad, och Kongl. Maj:t skulle, till följd af denna dess beskaffenhet, om Han och bifolle en Riksdagens skrifvelse sådan som den föreslagna, sannolikt behöfva mer än ett år att utreda densamma och för Riksdagen deri framlägga förslag. Efter min tanke finnes intet skäl för Riksdagen att, medan vi då vänta på detta förslag, underlåta att till behandling företaga och för sin del besluta om sådana detaljfrågor, rörande hvilka ändringar i nuvarande bestämmelser kunna ske, utan att detta ingriper i eller hindrar lagstiftningen i samma angelägenhet i det hela.

På grund af hvad jag sålunda anført, och med åberopande af denna ärade Kammars egen auktoritet och beslut i fjor, anhåller jag vördsamt om bifall till Bevillnings-Utskottets förslag oförändradt.

Herr Adelsköld: Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle uttala min högaktning för de män, som oegennyttigt oppoffra tid och krafter för hämmandet af rusdryckers missbruk, och jag hoppas att deras energiska bemödanden skola leda till ett godt resultat i detta hänseende, men å andra sidan befarar jag, att den pågående agitationen slagit in på öfverdrifter, till skada för den sak, som förfäktas, och till skada för vårt folks och vårt lands anseende utrikes. Af de uttalanden, som ofta höras och spridas genom pressen, skulle man nemligen kunna tro, att hela vårt land vore en krog och vårt folk förstördt af rusdrycker. Så är emellertid lyckligtvis icke förhållandet, och jag tror det lätt kan bevisas, att svenska folket öfver hufvud taget är nykt-rare än de flesta andra folk. Granskar man t. ex. de statistiska uppgifterna angående bränvinsförbrukningen, som innehållas uti »Dansk Statistisk-Tabelværk för finnceåret 1873—1874», så visar sig att den årliga förbrukningen af bränvin under åren 1868—1872 per individ uppgått till, i Ryssland 24,9 potter, i Danmark 18,83 potter och i Sverige 9,8 potter. Här af framgår, att Sverige i afseende på konsumtion af bränvin står vida under dessa båda länder. I Danmark har nemligen förbrukats nära dubbelt så mycket bränvin per individ som i Sverige, och ändå har man aldrig hört danskarne anses såsom supare. Vidare erfår man af samma statistiska uppgifter, att bränvinsförbrukningen för sammanlagdt Ryssland, Danmark, Sverige, Holland, Norge och England i medeltal per individ för år uppgår till 11,62 potter, således mer än i Sverige, der det, som nämnts, varit 9,8 potter eller 3,62 svenska kannor. Betraktar man förhållandet i de vinförbrukande länderna, såsom Frankrike, Italien och Spanien, finner man, såsom naturligt är, att konsumtion af spirituosa der visserligen varit mindre än i vårt land, men

*Förändrad
bränvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

*Förändrad
brännvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

sammanläggdes det der förbrukade vinet, synes konsumtionen af rusdrycker uti dessa länder på det hela taget hafva varit lika stor som i Sverige.

Skärskådar man vidare uppgifterna angående förbrukningen af andra öfverflödsartiklar, hvilka nu blifvit nödvändighetsvaror, såsom socker, kaffe, thé och tobak, finner man, att äfven i detta afseende Sverige står lägre än de flesta civiliserade länder, ty då i Danmark förbrukats 22,1 fr socker per individ, i Norge 10,3 fr och i England 41 fr o. s. v., har i Sverige under samma tid konsumerats endast 9,3 fr . I afseende på kaffe, thé och tobak hafva förhållandena gestaltat sig ungefärligen på samma sätt. Relativa värdet af förbrukningen af dessa fyra kolonialvaror i sistnämnda länder uppgifves, per individ, i Danmark till 6,1, i Norge till 4,8, i England till 9,2, i Holland till 7, i Belgien till 6,4, i Frankrike till 3,3, i Tyskland till 4, i Schweiz till 4,4, i Ryssland till 1 och i Sverige till 3,1.

Se vi slutligen på en annan mätare af ett lands välstånd, sparbankerna, finna vi enligt statistiska upplysningar, meddelade på internationella kongressen i Buda-Pest år 1876, att uti Europa och Amerika, med en befolkning af i rundt tal 247 millioner, enligt senaste uppgifter funnits insatta på sparbanker nära 7½ milliarder francs, således i medeltal 30 francs på hvarje individ. I Sverige har, enligt »Statistisk Tidskrift» medelinsättningen år 1874 varit 29 kronor, eller omkring 40 francs per individ, och sedan dess har summan årligen ökats, så att den nu säkerligen ännu mera öfverstiger mediet för Europa och Amerika. Insättningar på sparbankerna hafva äfven under senare tiden i betydlig grad ökats, så att, då år 1861 i hela riket en person på 20 var delegare i sparbank, utgjorde denna proportion år 1871 en på 10, 1873 en på 8, och 1874 en på 7, och i Stockholm var sistnämnda år hvarannan invånare delegare i dessa nyttiga inrättningar. Af dessa siffror, som alla hemtats ur officiella handlingar och således måste vara rigtiga, kan jag ej draga annan slutsats, än att det svenska folket ingalunda är oordentligt och slösande, utan i stället sparsamt och nyktert och framgår allt mer och mer i sedlighet och välmåga. Jag har velat anföra detta, icke för att dermed säga att allt är väl bestäldt och att ingenting bör göras för motarbetande af dryckenskapslasten, utan för att visa att vårt folk är ordentligare och sedligare, än många kanske varit böjd att tro.

Jag tror att man kan indela den minoritet af vårt folk, som egentligen konsumerar rusdrycker till öfverdrift, uti tre klasser. Den första klassen utgöres af gamla oförbätterliga supare, på hvilka ingenting biter; den andra af städernas mobb, och den tredje af de kringvandrande arbetare, som användas vid skogsafverkningarne och skogsindustrien i allmänhet i Norrland och vid de allmänna arbetena i hela landet. Denna sista klass, bestående till hufvudsakligaste delen af löst folk från hela riket, är naturligtvis ej af bästa beskaffenhet. Utan fasta bostäder, med dålig föda, i fullkomlig saknad af religionsvård, tillbringa dessa arbetare, till större delen, sitt lif under strängt arbete i skogarne och obobodda trakter i regn och köld eller drifva omkring efter landsvägarne, sökande arbete.

Under sådana förhållanden, och då kassan derjemte ofta är väl fylld, må man i sanning ej undra på att de, när tillfälle erbjuder sig, taga sig ett rus, och då dessa arbetares antal uppgår till en mycket stor siffra, må man ej heller undra på den stora åtgången af rusdrycker. Så länge skogsafverkningen och allmänna arbeten pågå, lärer detta sorgliga förhållande icke heller genom någon lagstiftning kunna hjälpas. Ty förbjudes bränvinsförsäljningen, så köpa de andra rusdrycker, som äro långt skadligare.

En sådan dryck är den, som går under namnet »Grand vin de liberté», och består af en mindre del bränvin — jemnt så mycket att försäljningen icke kan falla under bränvinslagstiftningen — samt vatten, sirap och qvassia eller tobak. Denna dryck är mer rusgifvande och långt skadligare än bränvin. Utom detta »vin» — och portvin som stafvas med a — har jag funnit vid en del jernvägsarbeten, der bränvinsförsäljning varit förbjuden, en så betydlig förbrukning af Hoffmans droppar, så att doften i arbetslokalerna i ordets egentliga bemärkelse varit fylld af doften från sadana droppar.

Oaktadt jag således anser att, om bränvinet på ett eller annat sätt skulle göras oåtkomligt för den arbetande klassen, detsamma kommer att utanför lagen ersättas af lika rusande, men vida skadligare surrogat, tills en allmännare upplysning åstadkommit ett bättre sedlighetstillstånd, tror jag likväl att tiden är inne för en revision af bränvinslagstiftningen, ej allenast för att bättre ordna försäljningen af rusdrycker i allmänhet, företrädesvis de förfalskade, utan äfven beskattningen, som för närvarande med fördel torde kunna höjas och, såsom en talare på smalandsbänken antydt, må hända jemnare fördelas, ehuru jag härom icke vill yttra mig. Då bränvinsfragan emellertid berör en mängd förhållanden, hvilka på förhand måste utredas, innan en god lagstiftning derpå kan byggas, föreställer jag mig det icke vara möjligt att under den korta tid Riksdagen är samlad uppgöra en tidsenlig bränvinslag. Erfarenheten från föregående Riksdagar har äfven till fullo ådagalagt, att enighet i denna fråga icke utan föregående utredning kan åstadkommas inom Kamrarne. Jag tror därför att Bevillnings-Utskottets förslag att öfverlemnna saken till Kongl. Maj:t, för att, efter utredning genom en komité, till Riksdagen inkomma med förslag till ny lagstiftning i fråga om rusdrycker, är det mest praktiska, och får därför värdsamt tillstyrka, att Bevillnings-Utskottets förslag godkännes oförändradt.

Herr von Koch: Då den siste talaren, liksom de fleste föregående, vill i hufvudsak komma till samma slut som jag, nemligen att antaga Bevillnings-Utskottets förslag oförändradt, så är det endast om det tillägg, hvilket en talare föreslagit, som jag för närvarande egentligen vill yttra mig. Jag tror nemligen, ehuru, såsom Herrarne veta, min öfvertygelse går i samma riktning som denne talares, i afseende på bränvinsmedlens fördelning — nota bene jag anser att full ersättning bör gifvas åt dem, som nu deruti hafva andel — att man icke nu vid detta tillfälle, da jag hoppas på Riksdagens enighet, bör framkasta ett stridsäpple mellan de särskilda länen eller städerna och landet, som skulle tillintetgöra enigheten i ett fall, då den är alldeles

*Förändrad
bränvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

*Förändrad
bränvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

nödvändig, ty här, då frågan gäller en underdånig skrifvelse, kan tvisten icke slitas genom gemensam votering eller på annat sätt. Derför är det önskligt att båda Kamrarnes beslut affattas i alldeles lika ordalag, om det skall komma till det resultat, hvarpå jag hoppas, och bör Första Kammaren därför vidhålla sitt beslut vid föregående riksdag. Oaktadt jag icke ansett mig böra motsätta mig hvad den förste ärade talaren på kronobergsbänken yttrat — att det står i protokollet kan vara godt — får jag likväl förklara, att det vore godt, att vi nu icke åtminstone i hufvudfrågan komme i år mera än i fjor till någon votering, som skulle föranleda att beslutet såge ut som en svagare opinionsyttring. Jag anhåller derfore att, då proposition göres på Herr Wennerbergs förslag, detta må ske först efter det Kammaren fattat beslut rörande Bevillnings-Utskottets hemställan, samt att propositionen affattas så, att, i händelse Kammaren godkänner förslaget, detsamma må komma såsom ett tillägg, helt och hållet fristaende och oberoende af Utskottets skrifvelseförslag. Förmodligen kommer Herr Wennerbergs förslag att framställas äfven i Andra Kammaren, så att det lätt kan hända att sakerna hopkopplas, så att vi icke kunna veta huru de skola skiljas. Jag är derfore mycket villrådig om jag icke, vid detta tillfälle, rent af kommer att rösta mot Herr Wennerbergs förslag, just emedan jag önskar det *slutlig* framgång, men Kammaren enligt mitt tycke nu icke varit beredd och derfore ej är villig att inlåta sig uti någon, äfven den viktigaste, detaljfråga. Fördelningen af utskänkningsafgifterna och ersättningarne för sådana kan ske på flera sätt, och enighet om det bästa åstadkommes lättast *efter*, knappt *före* en utredning. Vill man nu inlåta sig på afgörande af Herr Wennerbergs tillägg, beror utgången alldeles på en slump. Skulle förslaget genom en omröstning förkastas, så kan dock sådant tagas som en uttalad mening af denna Kammare emot att bränvinsskatterna böra sammanslås. Från min ståndpunkt tror jag det vara alldeles öfverflödigt att uttala någon opinion derom, ty här finnas nu icke mindre än 19 motioner, hvilka gå i samma riktning, som talaren på kronobergsbänken åsyftat, och jag tror alltså att Kongl. Maj:t har tillräcklig anledning att taga den saken i betraktande och säkerligen skall göra det. Det är så mycket troligare, som det första förslaget om afgifternas sammanslagning här i Sverige — redan 1865 var denna införd och sedan gällande i Finland — efter hvad det sades, var utarbetadt i den byrå, som handlägger bränvinsärenden, ehuru dess framläggande för Riksdagen då möttes af betänkligheter utaf en ledamot i konseljen, och när kort derefter detta förslag blef tillstyrkt af Bevillnings-Utskottet, understöddes det uti denna Kammare af den Konungens radgifvare, som sasom departementschef först haft ärendet till behandling, nemligen då varande Statsrådet Adlercreutz. Frågan är väl bekant för Kongl. Maj:t, och de sakkunnige män, som få sig anförtrordt densammas utredning, komma säkerligen att taga notis om hvad som i densamma förekommit. Jag tror sålunda det vara klokast att stanna vid hvad Bevillnings-Utskottet föreslagit.

Herr Ekman, Johan Jakob: Äfven jag anhåller om bifall till Bevillnings-Utskottets betänkande, och jag gör det på den grund att

jag anser önskvärdt, att man någon gång måtte få klart för sig, huruvida den nu varande bränvinslagstiftningen är felaktig, eller om den, såsom jag tror, är till sin grund riktig, endast man tillgodosgör sig de fördelar, som deraf kunna ernås och i någon mån utvecklar densamma. Jag kan dock icke instämma med den förste talaren i hans yrkande om ett tillägg till Bevillnings-Utskottets hemställan och syfte att uti skrifvelsen till Kongl. Maj:t intaga jemväl framställning om förslag till »en billigare fördelning af bränvinsmedlen». Jag tror nemligen, att man i denna fråga är långt ifrån enig, och det kan väl icke vara skäl att söka binda Kongl. Maj:t vid en uppfattning, som jag anser kunde komma hela detta skrifvelseförslag att ramla, i händelse båda Kamrarna, såsom jag ej antager otroligt, derigenom komme att stanna i olika beslut.

Hvad denna jemnare fördelning af bränvinsmedlen vidkommer, så är det naturligt, att de större städer, som hafva väl ordnat sin bränvinsutskänkning och utminuter, skola bereda de landstingsområden, inom hvilka de äro belägna, samt dessa läns hushållningssällskap betydliga inkomster, men det kan väl icke vara billigt, att dessa kommuner, just därför att de hafva ordnat utskänkingen och utminuter, samt derigenom hafva dessa större inkomster, skola afstå en del deraf till andra kommuner, som försummat att ordna dessa angelägenheter. Dessutom måste medgifvas att i de kommuner, der de större inkomsterna uppstå, äro behofven större till säkerhetspolis, till folkundervisning, till fattigvård m. m. Jag tror till och med att många af dessa kommuner villigt skulle afstå en större del af dessa inkomster, om de derigenom kunde köpa sig fria från de behof, hvartill dessa inkomster användas.

Det lär väl icke kunna nekas, att ingen lag, hur fullständig den än må vara, kan helt och hållet eller ens väsentligen förhindra superiet här i landet. Dertill fordras en större sedlighetskänsla än den vårt folk ännu besitter. Detta mål kan i högre grad, efter mitt förmenande, vinnas endast genom en mera allmän folkupplysning och deraf härflytande större bildning. Vi kunna derjemte icke neka till att det varit de goda tiderna under några år samt den deraf härflytande rika penningetillgången, som ökat superiet, men sämre tider torde möjligen snart nog inträda och det är sorgligt, att man för denna lasts förminskande skall behöfva önska något, som man annars så gerna undanbeder sig, nemligen ett mindre välstånd inom landet. En förhöjning af tillverkningskatten skulle genom den deraf minskade åtgången verka i samma riktning. Den ökade inkomst, som derigenom komme att beredas, är nu icke af behofvet påkallad, men jag önskar dock i sedlighetens intresse, att man icke måtte dröja med denna åtgärd till dess den blir af nöden för statsbehofvens fyllande, ty vi hafva viktigare intressen att tillgodose än till och med dessa. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Friherre Hamilton: Af den siste talarens anförande har jag blifvit styrkt i min åsigt, att Utskottet handlat klokt, då det framlade detta förslag. Jag tror för min del, att hade Utskottet framkommit

*Förändrad
bränvins-
lagstiftning.*

med några detaljbestämmelser, hvilka som helst, skulle detta kunnat leda derhän, att hela skrifvelseförslaget strandat, och detta skulle åter hafva varit mycket olyckligt, då en stor del af landets befolkning väntar, att Riksdagen skall göra ett försök att lösa denna visserligen svårösta fråga, som nu föreligger. Huruvida den genom den föreslagna åtgärden kommer att lösas eller icke, det får framtiden utvisa. Äfven om jag icke hyser så stora förhoppningar om det, som på lagstiftningens väg kan vinnas, så kan jag icke neka till, att gångna tiders erfarenhet visat att lagstiftningen i detta hänseende verkat mycket både godt och ondt. Jag anser därför att kraftiga skäl tala för af-låtandet af denna skrifvelse, och det lär väl ingen inom denna Kam-mare motsätta sig.

Med anledning af ett yttrande af Herr Ribbing får jag upplysa, att Utskottet ingalunda genom att skilja denna stora principfråga från de andra framlagda detaljfrågorna velat afskära möjligheten att diskutera äfven dessa frågor under riksdagen. Utskottet har endast velat, att denna principfråga först skulle afgöras, och skall sedermera så samvetsgrant som möjligt taga i öfvervägande de särskilda förslag, som i ärendet blifvit framlagda. Skälen för en revision af bränvinslagstiftningen, för vinnande af en bättre fördelning af bränvinsmedlen orterna emellan, har Utskottet icke förbisett eller ansett att denna fråga intager ett mindre framstående rum, men Utskottet har ansett, att något förslag derom nu icke borde för Riksdagen framläggas.

För egen del är jag nog lycklig att kunna inskränka mig till att helt och hållet instämma med Herr Ribbing uti hans yrkande om bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Herr Wærn: Jag tror att i allmänhet den regeln håller streck, att, om man vill en sak, man icke bör sammanblanda den med andra saker och söka att vinna biändamål jemte hufvudändamålet; ty biändamålen kunna då möjligen komma att skadligt inverka på hufvudändamålet. Om detta i allmänhet är riktigt, måste det äfven vara rätt då fråga är om något så viktigt, som förebyggande af rusdryckers missbruk; men att med denna fråga sammanblanda egennyttiga beräkningar om fördelningen af den inkomst, konsumtionen af rusdrycker bereder landet, kan icke gagneligt inverka på densamma. Jag kan icke annat än varit önska, att Kongl. Maj:t ville taga i behjertande frågan om huru missbruket af rusdrycker må kunna förekommas och tillse huru lagstiftningen i detta fall må bäst kunna verka; men långt från att anse denna fråga på naturligt sätt vara sammanbunden med den om fördelningen af bränvinsförsäljningsmedlen, anser jag densamma böra derifrån bestämdt skiljas.

Den förste talaren, som till Bevillnings-Utskottets förslag önskade ett tillägg af innehåll, att en billigare fördelning utaf bränvinsmedlen genom lagstiftningen skulle kunna åstadkommas, aberopade såsom motiv för ett sådant tillägg, att äfven landstingen och kommunerna önskade befrämja nykterheten, men saknade därför erforderliga medel. Jag hemställer om de verkligen sakna medel och om det behöfs så stora medel för att åstadkomma detta. Jag tror det icke, men deremot tror jag för min del, att det behöfves medel för att förebygga de skadliga

följderna för kommunerna af rusdryckers missbruk. Att dessa medel blifva anskaffade tror jag i hög grad bero på kommunerna sjelfva, och säkert är att behovet deraf är fullkomligt lokalt och står i en fullt adeqvat proportion till det på hvarje ort förekommande missbruket. Ju mera bränvin drickes på en plats, desto mera medel erfordras att derstädes bibehålla god ordning och förekomma de skadliga följderna af rusdryckers omåttliga användande. Att, såsom den förste talaren, vilja uppställa den regeln, att för åstadkommande af en billig fördelning utaf bränvinsmedlen uteslutande hänsyn borde tagas till folk-mängden, är följaktligen en fullkomlig missuppfattning. I den mån befolkningen är tätare och derigenom uppstå större anledningar att missbruka rusdrycker, erfordras äfven, till förekommande af de skadliga följderna deraf, vidlyftigare åtgärder och rikligare tillgångar; och än större blifver behovet i sådana städer, der en mängd sjöfolk eller allmoge samlas och konsumera bränvin. Der erfordras polisåtgärder, som ingalunda äro af behovet påkallade, der befolkningen icke är tät och förbrukningen ringa. Det har också visat sig, att på de ställen, som hafva mest ondt af bränvinets missbruk, de bästa anstalterna blifvit vidtagna; och när det sedan visar sig, att dessa anstalter äro goda och lemna medel öfver till bestridande af kostnaden för kommunens fattigvård och andra utgifter, som också äro följder af bränvinets missbruk, böra vi icke afundas kommunen dessa inkomster, och ännu mindre kan det vara billigt att taga inkomsterna från en sådan kommun för att gifva dem åt andra, som icke hafva samma olägenheter af bränvinet och icke heller samma behof. Jag tillåter mig att säga, det en sådan åtgärd långt från att medverka till det ändamål, talaren afsåg, då han sade, att kommunerna saknade medel till hämmande af rusdryckers missbruk, skulle motverka detsamma; ty då de goda anstalterna försäkra om att afgifterna blifva erlagda — och deraf hänflyta inkomsterna — skulle dessas fördelning på det sätt, att de togos ifrån de kommuner, som gjort goda anordningar, och lemnades dem, som icke gjort det, motverka eggelsen att ställa sakerna bättre. Hvad skulle det väl tjena till att ordna förhållandena så att afgifterna inflyta, då behovet der förutan fylles på annat sätt?

Då talaren gick vidare, sade han, att icke allenast landstingen och kommunerna, utan äfven hushållningssällskapen behöfde penningar. Dessa senare äro ganska litet i tillfälle att vidtaga åtgärder mot bränvinets missbruk, och således förrådde sig här ett annat behof än det, som nämndes sasom det första och den gången det enda motivet.

Vi hafva i Sverige särskilda lagar för de olika afgifter, som blifvit pålagda dels tillverkning och dels försäljning af rusdrycker till hämmande af deras missbruk, men vi hafva sett att dessa lagar icke äro tillräckliga att försäkra oss, det de föreskrifna afgifterna verkligen utgå; och i afseende härå anser jag en blifvande komité kunna göra godt genom att tillse det lagarne blifva sådana, att de möjliggöra kontroll derå att de hållas i helgd, och att bränvinet icke säljes billigare än det bör vara. Deremot måste jag protestera mot hvarje åtgärd, som afser att gifva den ena kommunen de afgifter, som erläggas inom andra kommuner, och att sätta den, som ingenting gör mot bränvinets missbruk, i tillfälle att dela med den, som vidtager goda anstalter för

Förändrad
bränvins-
lagstiftning.
(Forts.)

nykterhetens befrämjande, men också därför behöfver de inkomster, den kan få.

En talare påstod, att skatten nu vore ojemnt fördelad; ja! på det sättet, att man icke öfver allt ser till, att den ordentligt utgår, och att det följaktligen är möjligt, att den på somliga ställen icke utgår; och detta bör förekommas. Men på frågan om fördelning af bränvinsmedlen har icke frågan om skatten något inflytande. Skatten bör i hvad fall som helst utgå riktigt och har icke något att göra med om bränvinsmedlen få användas på de ställen, de uppstå, eller icke. Kuana vi blott laga, hafva vi försäkrat oss om skattens jemna fördelning. Helt annat är det med penningemedlens fördelning, och billigheten talar icke för att dessa medel skola gå från den ena orten till den andra.

Det har visat sig, att, der man gifvit sig an med goda anstalter, dessa hafva verkat mycket godt. Nu är fråga om att i hufvudstaden anordna sådana anstalter, men kostnaderna därför äro utan tvifvel så stora, att de skulle verka i högsta grad afskräckande, om man icke hade erfarenhet af att, der det ställes ordentligt till, der får man goda inkomster. Jag lemnar åt Kammaren sjelf att afgöra, om nykterheten nu skulle befrämjas genom en lag, enligt hvilken hufvudstaden, efter att hafva vidtagit de dyrbara anordningar, som äro erforderliga, icke skulle få uppbära de deraf sedermera inflytande inkomsterna annat än efter dess invånares antal i förhållande till rikets hela folkmängd. En sådan lag tror jag icke skulle befrämja vidtagandet af goda anordningar och därför tror jag äfven Kammaren göra klokt i att icke inlåta sig i frågan härom.

Hvad angår en annan talares yttrande, att, äfven om en majoritet i Kammaren förkastade det föreslagna tillägget, Kongl. Maj:t ändock icke skulle tro detta vara någon opinionsyttring, utan att det därför vore klokare, att de, som icke hade något emot detta tilläggs innehåll, sade sig votera och naturligen äfven voterade på andra sidan, så att majoriteten icke skulle något betyda, hoppas jag, att Kongl. Maj:t icke anser denne talares försäkran på något sätt utvisa Kammarens verkliga tanke; och för min del tror jag, att man, långt ifrån att bidraga till nykterhetens befrämjande, tvärtom motverkar den, då man söker att förhindra den möjlighet, som hittills funnits, att göra godt. Det är en ny, förbättrad lagstiftning vi önska, men icke en kommunism, som begagnar sig af ifvern för nykterheten för sina egna ändamål.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Herr Berg: Föreliggande fråga synes icke böra vara så synnerligen svår för denna Kammare att afgöra, då den redan förlidet år beslöt afåta en skrifvelse i samma ordalag, som Bevillnings-Utskottet nu tillstyrkt, och jag kan därför så mycket hellre vara färdig i hvad jag nu har att anföra. En ärad talare har sagt, att Sverige stode framom de flesta andra länder i afseende på nykterhet. Jag vill icke bestrida den uppgiften, att i andra länder förtäres åtminstone lika mycket spritdrycker som här i Sverige; men säkert är åtminstone, om så är förhållandet, att svenskarne äro mycket svagare än andra länders befolkningar, ty att det finnes större antal drinkare här än i andra länder

lär väl ingen på fullt allvar vilja sätta i fråga att bestrida. Den ärade talaren sade vidare, att det låge i sakens natur, att de, hvilka ligga i skogarne sysselsatta med skogsafverkning, under vinterkolden da och då skola taga sig ett rus. Det är tvärtom alldeles klart, synes det mig, att det *icke* ligger i sakens *natur*; ty ju kallare det är, desto farligare är det att förtära spritdrycker, och jag har hört chefen för ett gardesregemente härstädes säga, att om vintern, då det är mycket kallt, antalet för fylleri straffade gardister är mindre än eljest, emedan de då icke våga taga sig för mycket till bästa.

Samme talare anmärkte äfven, att det icke egentligen är bränvinet, som gör folk till drinkare, utan dessa andra rusdrycker, grand vin de liberté, Hoffmans droppar, slagvatten och dylikt, men icke är det bättre att suppa sig full af dessa andra drycker. Det är sak samma hvad dryck man därför begagnar, och Bevillnings-Utskottet har fördenskull äfven ganska riktigt i sitt betänkande föreslagit, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med underdanig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunnige män låta öfverse nu gällande författningar angående tillverkning och försäljning af bränvin, i syfte att genom lagstiftningen må kunna åstadkommas ett än kraftigare motverkande af *rusdryckers* missbruk. Är nu så, att dessa andra, förut uppräknade drycker höra till rusdryckerna, så är ju äfven motverkande af deras missbruk i skrivelsen afsedt. För öfrigt vill jag fästa Herrarnes uppmärksamhet på, att t. ex. grand vin de liberté icke är något annat än bränvin, mer eller mindre tillsatt med socker och litet färgämne etc.

En annan uppgift af samme talare kan jag icke heller lemna oanmärkt. Han har nemligen med statistiska tabeller visat, att i Sverige skulle i förhållande till folkmängden förtäras ofantligt mycket mindre spritdrycker än i Ryssland och Danmark. Efter medelberäkning skulle på hvarje individ för år komma i Ryssland 24 potter, i Danmark 18 potter, men i Sverige endast 9 potter. Det är ganska egendomligt att man kunnat komma till en sådan siffra för Sverige, då man vet att år 1874 — det år för hvilket talarens uppgifter blifvit lemnade — här i landet tillverkades och hit importerades och väl äfven till största delen söps upp — jag ber om förlåtelse för det fula uttrycket — öfver 20 millioner kannor bränvin, deri ej inberäknade konjak, arrak och starka viner. 20 millioner kannor motsvara ungefär 60 millioner potter; men huru man kan beräkna att af 60 millioner potter, fördelade på något mer än 4 millioner människor, komma allenast 9 potter på individ, kan jag sannerligen icke begripa. Mig synes att det skulle komma nära 15 potter på hvar individ, och da blifver konsumtionen hos oss nästan lika stor som i Danmark. Om nu verkligen är förhållandet, att i Danmark konsumeras mera bränvin än här i landet, är också lika säkert, att man ingenstädes i Danmark, vare sig på landsbygden eller i städerna, far se så många rusiga personer som i Sverige. Om man deremot, på sätt den ärade talaren gjorde, kunde fördela bränvinskonsumtionen så, att hvar individ förtärde en half sup om dagen, skulle jag icke hafva något synnerligen stort skäl att invända mot att härstädes tillverkades och förtärdes 20 millioner kannor bränvin om året. Derigenom skulle visserligen alltid uppstå en förlust i ekonomiskt, men ingalunda i moraliskt hänseende.

*Förändrad
brännvins-
lagstiftning.
(Forts.)*

Den ärade talaren hade rätt då han sade, att vårt folk är ett i moraliskt hänseende framstående folk; men därför att eller om vi stå framom de flesta andra nationer i moraliskt hänseende, skola vi väl icke anse att, då vi ändock äro besvärade af en kräftskada, som synbarligen tär på ett stort antal af vårt folks lif, vi icke böra göra något för dessa hundra tusental, som icke äro så exemplariska, utan vi måste lagstifta för dem, för att om möjligt rädda dem. Det är ett obestriddigt sakförhållande, att superiet kräfver många offer ibland oss, och vi hafva i dagarne erhållit exempel derpå här i Stockholm. För få dagar sedan föllo nemligen 3 plåtslageriarbetare ner från de hustak, der de befunnit sig sysselsatta med snöskottning, och sedan har blifvit upplyst, att de vid tillfället varit öfverlastade. Hur bra det än må stå till i vårt land, finnes dock mycket öfrigt att önska, och när nu icke begäres annat än att få aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t för att om möjligt erhålla något bättre än det vi hafva, kan jag icke annat än af hjertat önska framgång åt Utskottets förslag. Jag vill dock tillägga, att jag för min del icke mycket tror på någon så stor frukt af denna skrifvelse, men jag är öfvertygad att densamma skall göra ett godt intryck öfver hela landet, som derigenom får se att Riksdagen åtminstone vill göra något. Sedan kommer det väl att bero på hvilket förslag Kongl. Maj:t med anledning af skrifvelsen kan vilja framlägga, och da detta blifvit framlagdt, är det tid att tänka på hvad som kan göras för denna sak.

Till slut vill jag endast nämna, att jag för min del icke skulle hafva något mot det förslag om tillägg till skrifvelsen, som en ärad talare på kronobergsbanken framställt, om jag nemligen trodde att något dermed skulle kunna vinnas; men då jag fast hellre fruktar, att hela skrifvelseförslaget genom en sådan ändring eller tillägg skulle kunna falla i båda Kamrarne, vågar jag icke rösta därför, utan yrkar bifall till Bevilnings-Utskottets förslag oförändradt.

Friherre af Ugglas: Jag har endast föga att tillägga till hvad Herrar Wærn och Ekman yttrat. Jag begärde ordet, då jag hörde Herr Wennerberg framställa sitt förslag till tillägg i Utskottets skrifvelse, emedan jag önskade motsätta mig ett sådant tillägg.

Hvad afser man med denna skrifvelse? Jo, att få i Kongl. Maj:ts händer nedlägga en fråga, som en längre tid under hvarje riksdag varit föremål för motioner, betänkanden från Bevilnings-Utskottet och långvariga öfverläggningar i Kamrarne, utan att allt detta ledt till något resultat. För min del tror jag det vara ganska välbetänkt att sålunda i den enda myndighets händer, som med full sakkunskap kan utreda en sådan fråga, öfverlemna en angelägenhet af så stor vikt som denna. Men på samma gång jag är angelägen om att frågan öfverlemnas till Kongl. Maj:t, är jag äfven angelägen att vi icke, genom att i den ifrågasatta skrifvelsen inlägga något, som endast är en bisak till det stora ändamålet, söka att från början afleda någon del af uppmärksamheten derifrån. Jag tror icke att det är rätt, att i en skrifvelse som denna, med begäran om en lag till motverkande af rusdryckers missbruk, inlägges något om en billigare fördelning af brännvinsmedlen, hvilket är en helt och hållet ekonomisk fråga, en fråga af enskildt

*Förändrad
bränvinslag-
stiftning.
(Forts.)*

intresse. Dessutom vill jag icke hafva något sådant i denna skrifvelse, emedan det är långt ifrån att tankarne om den obilliga fördelningen äro så allmänna, som den ärade talaren på kronobergsbänken framhållit. Äfven denna fråga kan blifva föremål för utredning; men, på sätt Herr Ekman redan anmärkt, icke kan man anse det vara billigt, att de kommuner, som på ett förståndigt sätt ordnat sin bränvinslagstiftning, skulle erhålla minskade inkomster såsom ersättning för den ökade möda, de sålunda nedlagt. Jag tror således icke, att man redan från början bör uttala, att den nu varande fördelningsgrunden i alla afseenden är förkastlig, utan att dock dermed hafva velat påstå, att en rättvisare icke kan finnas; och att i skrifvelsen till Kongl. Maj:t uttala att bränvinsmedlens fördelning är obillig, vore för öfrigt att i frågan inkasta ett tvisteämne, som icke rör densamma.

Den siste talaren sade, att han icke väntade någon stor frukt af denna skrifvelse. Icke jag heller hyser några synnerliga förhoppningar i detta hänseende; men den frukten måste vi alltid vinna, att vi genom utredning kunna erhålla visshet om den nuvarande bränvinslagstiftningen hvilat på riktiga grunder, och befinnes den göra det, hafva vi sannerligen erhållit en frukt, som icke är att förkasta. Alla möjliga omständigheter tyckas mig påkalla aflåtandet af den skrifvelse, Utskottet nu föreslagit och hvilken dessutom öfverensstämmar med den skrifvelse, hvarom Kammaren förlidet år utan votering förenade sig, och vågar jag följaktligen anhålla om bifall till Bevillnings-Utskottets förslag oförändradt.

Herr Bennich: Antingen man utgår från den föreställningen, som en föregående talare sökt göra gällande, att svenska folket är ett sedligt, nyktert och aktningvärdt folk i jämförelse med andra nationer, eller man utgår från det antagandet, att svenska folket har den oarten att vilja berusa sig, så måste man likväl erkänna, att allt icke är så väl bestäldt i afseende på bränvinsförbrukningen, att vi icke må söka göra något för att förminska densamma. De upprepade framställningar, som förekommit så väl genom riksdagsmotioner som uti massor af petitioner till Kongl. Maj:t, gifva vid handen att svenska folket förväntar att något skall göras, som i någon mån åtminstone må afhjelpa de olägenheter, öfver hvilka man klagat, och för att något i denna sak må kunna blifva uträttadt, har man all anledning att framställa nödvändigheten af att ett rättvist och fullt utarbetadt förslag må blifva af regeringen framställt. Erfarenheten har öfvertygat oss om, att alla bemödanden, som blifvit af Bevillnings-Utskottet gjorda för att förbättra lagstiftningen, hafva strandat mot omöjligheten af att förena de stridiga meningarne. Det nu framställda förslaget är blott om en enkel skrifvelse till Kongl. Maj:t, och jag tror, ju enklare den är affattad, desto lättare kommer man öfverens i Kamrarne, och desto säkrare leder den till något resultat. Jag kan således icke annat än förorda bifall till Utskottets förslag, öfvertygad som jag är, att Utskottet icke desto mindre skall, om ett sådant bifall lemnas, egna all möjlig uppmärksamhet åt de detaljanmärkningar, som för öfrigt i ämnet äro framställda. Jag har så mycket mer anledning att yrka bifall till Utskottets förslag, som jag tillräknar mig någon andel deri, att förslaget blif-

Förändrad
bränvinslag-
stiftning.
(Forts.)

vit för Riksdagen framlagdt. För mina åtgöranden i detta hänseende har jag blifvit uppmärksamrad i en skrift »*bränvinsfrågan*», under-teknad, som det heter, af »flera bränneriegare». I denna skrift, om hvars tillvaro jag icke vill låtsa någon okunnighet, eftersom den blifvit utdelad å Kammarens bord, har jag för min embetsförvaltning fått emottaga hvarjehanda tillvitelser och insinuationer. Jag begagnar till-fället att omtala detta endast för att få förklara till protokollet, att jag åt anonyma smädelser skänker mitt djupaste förakt.

Herr Frisk: Då, såsom vi väl veta, i följd af de årliga Riks-dagarne Kongl. Maj:ts regering är öfverhopad med göromål, skulle jag för min del helst se, om Riksdagen, då den ingår till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, på samma gång uttalade några bestämda åsichter. Jag ber att få nämna, att jag tror, att ett stort steg till minskande af missbruket utaf rusdrycker vore, om en lag utfärdades, som för-bjöde all utskänkning af bränvin om söndagarne. Detta kan jag säga på grund af egen erfarenhet från min hembygd, Hudiksvall, der brän-vin icke får från källare eller värdshus om söndagarne utlemnas. Förut såg man der s. k. frimåndagskarlar, men, sedan nyss nämnda bestämmelse infördes, ser man icke några sådana. Jag tror, att, om en sådan lag komme till stånd, skulle utskänkingen af bränvin nedgå med många millioner kannor, och många millioner kronor besparas för arbetarne. För öfrigt har jag icke något emot den föreslagna skrif-velsen, men har blott velat uttala detta till protokollet.

Herr von Koch: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång tager till ordet, men jag vill med blott några få ord förklara, att jag icke med tystnad kunnat höra de uttalanden, som framkallats af Herr Wennerbergs amendement. Jag förutsåg, att detta skulle framkalla tvister, i synnerhet från de håll der man har mycket stora inkomster och andelar utaf bränvinsmedel. Också hafva två representanter från Göteborg och nu senast Herr Öfverståthållaren talat emot den ifråga-satta sammanslagningen i *ekonomiskt* afseende, särdeles om fördelning sedan skedde *endast* efter folkmängden. Jag medger, att det vore visst icke bra för Göteborg och Stockholm; men jag vill icke gå in i den saken, utan blott uttala den förhoppningen, att Kongl. Maj:t icke endast skall fästa afseende vid de yttranden, som här blifvit af dessa städers vak-samma representanter afgifna. Atskilliga upplysningar i detta afseende äro i denna Kammare tillförene af mig meddelade och snart torde jag blifva i tillfälle lemna flera, men jag vill *nu* icke dermed belasta pro-tokollet. Jag kommer emellertid att i dag rösta för Bevillnings-Utskottets förslag aldeles oförändradt och emot Herr Wennerbergs för-slag, emedan jag icke önskar att vi nu skola anses hafva definitivt debatterat den deruti framställda frågan.

Herr Adelsköld: I anledning af en föregående ärad talares an-märkning mot de siffror jag uppgifvit i mitt anförande i denna fråga, ber jag att få upplysa, att jag hemtat desamma från »*Danskt-Statistisk Tabelværk för Financeåret 1873—1874*» som jag har här i hand, att de således äro officiella. Vidare får jag fästa denne talares upp-

märksamhet på att jag uttalat alldeles samma åsigt som han, att mycket återstår att göra för att minska förbrukningen af rusdrycker samt att jag just af den anledningen tillstyrkt bifall till Bevillnings-Utskottets förslag.

Afven ber jag få fästa hans uppmärksamhet på, att jag i början af mitt förra anförande, då han förmodligen icke var närvarande i Kammaren, uttalade min högaktning för de män, hvilka likt den ärade talaren uppfodrat tid och krafter för att motarbeta rusdryckernas förderfliga inflytande. Jag har med uppmärksamhet, och jag kan försäkra med uppbyggelse genomläst hans från trycket utkomna föredrag i detta ämne, hvilka äro genomträngda af den djupaste öfvertygelse. Och med förhoppning att hans eldiga vältalighet skall lyckas göra många prose-lyter, önskar jag honom uppriktigt all framgång i sina människovänliga sträfvan.

Herr Wennerberg: De många talare, som yttrat sig, sedan jag först hade ordet, hafva nästan alla ansett, att ett understödjande af mitt yrkande nu icke vore på sitt rätta ställe. Det har dock fröjdadt mig, att icke någon af dessa talare — med undantag kanske af en — ansett frågan om den billigare fördelningen af bränvinsmedlen vara alldeles obefogad, utan man har tvärtom erkänt dess vigt, men tillika funnit sättet icke vara det rätta att i den af Utskottet föreslagna skrifvelsen inblanda denna bifråga, hvilken skulle kunna åstadkomma en oenighet, som vid den stora frågans afgörande vore skadlig. Och det förhåller sig må hända så.

Den förste talaren rörde sig på ett allmänt område, dit jag icke anser mig behöfva gå för att bemöta honom. Saken synes mig helt enkel. Vi äro ju fullkomligt ense derom att en skrifvelse, sådan som den af Bevillnings-Utskottet föreslagna, bör till Kongl. Maj:t aflåtas; och är det så att ett tillägg, sådant jag föreslagit det, i någon mån skulle förringa denna skrifvelses vigt och värde, är jag den främste att vilja afstå från detsamma.

Jag har ock dertill så mycket större skäl, som icke någon i denna Kammare understödt detsamma. Min begäran har afsett, att den komité, som Kongl. Maj:t, i fall Riksdagen kommer öfverens om att aflåta en underdanig skrifvelse i ämnet, lärer komma att tillsätta, matte taga äfven denna del af frågan i betraktande, och en önskvärd utredning uti det ifrågasatta hänseendet sålunda måtte erhållas. Skulle efter en sådan Kongl. Maj:t finna den nu varande fördelningen billig, så är det ju godt att blifva derom allmännare öfvertygad; ty många finnas, hvilka lika med mig nu finna den obillig.

Ett bestämdt motstånd mot mitt förslag har kommit från en högt ärad vän, som till och med gick så långt, att han ville skrämma mig eller Kammaren med att jag vore kommunist. Han måtte hafva uppfattat detta ord i dess mest oskyldiga betydelse, eller såsom medlem af en kommun. I detta fall tror jag man skulle kunna med skäl indela kommunisterna i 2 klasser: a) stadskommunister och b) landtkommunister; och jag medgifver gerna, att jag lätt nog skulle kunna hemfälla under den senare kategorien, utan att vilja säga, under hvilken han för tillfället skulle kunna lämpligen inordnas.

Förändrad
brännvinslag-
stiftning.
(Forts.)

Man må icke glömma, att dessa s. k. brännvinsmedel äro ganska olyckliga medel, som det vore väl att slippa ifrån. Men ett faktum är, att de nu finnas och utgå i vissa andelar till kommuner, landsting och hushållssällskap; och hvad är väl meningen härmed? Jo, att med dem skall åstadkommas något godt inom kommunerna, något allmännyttigt inom länen. I den mån alltså detta bidrag utgår med större eller mindre belopp, i samma mån kan också något större eller mindre gagn dermed utträttas. Att nu få dessa medel mer *allmänt* gagnande, torde icke böra anses klandervärdt.

Det vore icke riktigt handladt af mig, så fredsälskande som jag är, att fasthålla vid en mening, som icke lyckats vinna något understöd; hvarföre jag anhåller att få taga tillbaka mitt yrkande och hemställa om bifall till Bevillnings-Utskottets förslag, såsom det nyss sades, »alldeles oförändradt».

Öfverläggningen förklarades slutad och betänkandet bifölls.

Tillägg till 7
kap. 3 § Gifter-
målsbalken.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 2 och 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner dels om upphäfvande af och dels om tillägg till 7 Kap. 3 § giftermålsbalken.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr von Gegerfelt: I den nu föredragna punkten har Utskottet hemställt om en författning angående tillägg till 7 kap. 3 § giftermålsbalken. Mot denna hemställan hafva icke mindre än sju af Lag-Utskottets ledamöter reserverat sig, och om man räknar den dermed nära sammanhängande 3:dje punkten, äro reservationerne nio. Då jag är en af dessa, får jag, under yrkande om afslag på Utskottets betänkande, redogöra för de skäl, som föranleda detta mitt yrkande.

7 kap. giftermålsbalken har till öfverskrift: »Huru lysning skall ske till laga giftermål; och om vigsel vägras eller uppehålles». Såsom känt har lysning icke blott en kyrklig betydelse, nemligen att önska lycka och välsignelse åt kontrahenterne, utan äfven och företrädesvis en borgerlig, att nemligen offentligen på detta sätt tillkännagifva det tillämnade giftermålet och således uppfordra en hvar, som har något deremot att erinra, att sin talan bevaka eller, såsom det kallas, göra jäf. Då en sådan anmälan naturligtvis måste medföra uppskof i det tillämnade och vanligen snart förestaende äktenskapet, följer deraf, att lagen i 7 kap. 3 § giftermålsbalken meddelat vissa föreskrifter, nemligen att borgen skall ställas för kostnad och skada; att rättegång derom skall genast väckas, och att den som utan skäl anställt sådant klander skall böta. Denna § uttalar väl icke uttryckligen, hvilka på-

följder underlåtenhet att vidtaga berörda åtgärder skulle medföra, men det är klart, att påföljden blir den, att gjord anmälan icke verkar något uppskof vid äktenskapets ingående, så vida nemligen icke hinder som anmäles redan är behörigen styrkt, då en prest naturligtvis icke kan tillåta, att vigsel eger rum. Nu har Utskottet hemställt, att dessa föreskrifter måtte gälla äfven för det fall att lysning icke blifvit begärd. För min del anser jag samma föreskrifter icke böra tillämpas i nämnda fall. Da lysning alltid skall föregå vigsel, är underlåten begäran derom ett ovilkorligt skäl för uppskof med äktenskapets afslutande och en anmälan om jäf medför således ej i detta hänseende någon olägenhet. Någon anledning att i detta fall föreskrifva borgens för kostnad och skada förefinnes icke mer än i hvarje annan rättegång. Vidare torde böra bemärkas, att, innan lysning blifvit begärd, har åtminstone icke i allmänhet den person, mot hvilken jäf skulle ifrågakomma, tillkännagifvit sin afsigt att bryta en förut varande förbindelse. Om det nu stadgas att rättegång genast skall anställas, kunde det ofta hända att ingenting vore att tvista om; då vore rättegången obehöfelig. Samma sak gäller om de särskilda böter, som i sådant fall skulle vara stadgade. Något skäl för att bestämma böter för obefogad talan i detta hänseende förefinnes icke mera än i hvarje fall i fråga om rättegångs missbruk.

Af Utskottets författningsförslag synes icke rätt tydligt, hvad ändamålet dermed skulle vara, och icke heller hvilken påföljd det skulle medföra att icke fullgöra de föreskrifter, som der finnas intagna; men om dessa förhållanden träffar man fullständiga upplysningar i Utskottets motiv. Det visar sig deraf, att hufvudsakliga ändamålet med de föreslagna föreskrifterna är: att hindra någon att få utflyttningsattest utan att deri finnes anteckning om hans ledighet eller hinder i afseende på äktenskaps ingående; att tillfälle skulle beredas en person, som ville hindra en annan från äktenskaps ingående, att fa en slags rätt att inteckna sitt anspråk, liksom man intecknar ett arrendeaftal eller dylikt; samt att föreskriften om rättegångs börjande och borgens ställande m. m. lemnats, för att icke några obehöriga anteckningar skulle ske. Utskottet säger att i detta afseende saknas föreskrifter. De saknas i civillagen, och der hafva de icke heller sin plats, men de finnas i administrativa författningar, såsom om husförhörsböckers förande m. m. Enligt dessa föreskrifter skall pastor anteckna i husförhörsboken om en person är gift eller ogift, eller om hinder finnes för honom att ingå i äktenskap. Nu säger Utskottet, att dessa föreskrifter blifvit missförstådda i det att en del pastorer anse sig böra anteckna allt, som kommit till deras kännedom eller som blifvit för dem uppgifvet, under det att andra åter blott anteckna hvad som blifvit behörigen styrkt och ådagalagdt. Jag kan icke förneka, att sådana missförstånd ega rum, men deremot vågar jag påstå att de icke böra ske; ty nog är det allmänna rättsbegreppet och de särskilda föreskrifterna klara och tydliga deruti, att en pastor icke bör anteckna lösa uppgifter, som icke äro styrkta, men att deremot anteckning skall ske om hvad som blifvit behörigen ådagalagdt i afseende på en persons ledighet eller hinder att ingå äktenskap. Nu har man sagt, att det kan vara svårt att, när en obefogad anteckning göres, få rättelse deri. Derpå vill jag svara,

*Tillägg till 7
kap. 3 § Gifter-
målsbalken.
(Forts.)*

Tillägg till 7
kap. 3 § Gifter-
målsbalken.
(Forts.)

att det är mycket lättare att få denna rättelse genom klagan hos domkapitlet och åläggande för pastorn att gifva riktigt flyttningsbevis, än genom att, sasom Utskottet föreslagit, anställa rättegång, som i de flesta fall skulle befinnas obefogad och som icke skulle leda till att ordna dessa temligen ömtåliga förhållanden.

Ett skäl — om icke det hufvudsakliga — hvarföre Utskottet tillstyrkt ifrågavarande förslag, är den anmärkta okunnigheten, som ofta skulle inträffa, om lysning på främmande ort sker. Jag nekar icke att sådant kan inträffa, men icke torde det vara ofta. Den som har en äktenskapsförbindelse har väl medel att passa på vederbörande; och för öfrigt vinnes icke ändamålet härigenom, utan det skulle vinnas genom den i 3:dje punkten föreslagna åtgärd, till hvilken vi framdeles komma. Dessutom står det ju öppet för de trolofvade att, så länge de äro sams, gemensamt anmäla sig hos presten, och då kan en sådan anteckning icke nekas. Lagberedningen har gått i den riktningen; ty enligt dess förslag skulle, så snart trolofning skedde, anteckning derom göras i kyrkoboken.

Huru som helst synes mig en förändring i detta hänseende, som icke förut varit påkallad och således icke visats vara af erkänt behof, kunna väl anstå till dess den förestaende omarbetningen af giftermalsbalken kommer att ega rum, hvilket icke kanske kommer att dröja så särdeles länge.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställen i denna punkt.

Herr Sjöbring: Jag har antecknat mig såsom reservant och förklarar mig instämma i Herr von Gegerfelts reservation mot det Utskottets beslut, hvarigenom detsamma tillstyrkt bifall till Herr Enanders motion i förevarande fråga; men då vid afgifvande af nämnda reservation Utskottets berörda tillstyrkande ännu icke var formuleradt, än mindre dess föreliggande motiv uppsatta, anhåller jag få till reservationen och hvad densamma innehåller lägga några ord.

Jag har hufvudsakligen två anmärkningar att göra mot den af Utskottet i denna punkt föreslagna förordning. Utskottet börjar sin motivering med att erinra derom, att för närvarande icke finnas tillräckliga bestämmelser, under hvilka vilkor och på hvad sätt jäf böra anmälas för att medföra åsyftad verkan, och att till följd deraf vederbörande tjänstemän, som här äro församlingarnes pastorer, äro hänvisade till sitt eget omdöme vid afgörandet deraf, huruvida ett anmaldt jäf bör antecknas eller ej. Häråf, omförmåler Utskottet vidare, är en följd, att olika förfaringssätt ega rum, i det somlige pastorer endast anteckna sådana jäf som äro lagligen styrkta, medan andra deremot i sin husförhörsbok jemväl införa anmälanden som grunda sig på förhållanden, de der icke äro fullt styrkta och på hvilka därför ett sådant afseende icke borde fästas. Jag kan icke förneka, att någon gång så sker, att i husförhörsboken stundom införas anteckningar, som väl icke rätteligen borde der inflyta. Sådant är en följd dels af det stränga ansvar, som hvilar på den prest, hvilken sammanviger kontrahenter, de der icke få bygga äktenskap, dels också af obestämdheten i gällande föreskrifter, till exempel i cirkuläret af den 20 Januari 1865, hvarest stadgas, att, rörande äktenskapshinder, allt som är *nödigt* skall anteck-

nas. Då emellertid olägenheter utan tvifvel kunna uppkomma deraf, att dels för litet, dels för mycket i husförhörsboken antecknas i berörda hänseende, och Utskottet härpå lägger så stor vikt, skulle man väntat att i det lagförslag, som nu blifvit framlagdt, finna någon vägledning för vederbörande pastors förfarande, då äktenskapsjäf anmäles. Hvarje sådan vägledning eller anvisning sökes dock här förgäfvat. Här säges väl, hvad den, som vill anmäla jäf, har att göra, men icke hvad pastor, hos hvilken denna anmälan sker, har att iakttaga; detta har man kanske funnit vara så sjelfklart, att någon föreskrift derom icke behöfver i lag gifvas. Han bör nemligen, då anmälan på här föreskrifvet sätt egt rum, derom göra anteckning. Men om också detta är så uppenbart, att en hvar af sig sjelf bör förstå det, ligger dock häri icke någon säkerhet för att icke hädanefter, såsom hittills, äfven andra anteckningar rörande obestyrkta äktenskapshinder skulle komma att göras i kyrkoboken. Det hade väl, för att det mål måtte vinnas, som Utskottet ansett eftersträfvansvärdt, nemligen att rensa kyrkoboken från öfverflödiga anteckningar af detta slag, bort föreskrifvas att, utom under här bestämda vilkor, nemligen att borgen är stäld och stämning uttagen, inga anmärkningar rörande äktenskapshinder få göras, som icke äro lagligen styrkta. Detta förslag till lagstiftning är således, enligt min uppfattning, allt för ofullständigt att medföra något väsentligt gagn i berörda hänseende. Nu framställda anmärkning gäller så väl motionärens som Utskottets förslag. Min andra anmärkning åter träffar Utskottets förslag allena och afser det yrkande, mot hvilket föregående talare företrädesvis vände sig, att nemligen borgen bör ställas, då äktenskapsjäf anmäles hos pastor. Han visade att en sådan bestämmelse var obefogad och obehörig, och jag har till hvad han derom yttrade ingenting att tillägga. Enligt mitt förmenande vore den också obehöflig. Utskottet angifver nemligen såsom skäl för sitt förslag i denna del, att genom jäfsanmärkningens införande i husförhörsboken den person, mot hvilken jäf göres, blifver förhindrad att under rätttegången inga äktenskapshinder hafva. Hittills hafva rätttegångar af detta slag kunnat väckas och säkerligen ej sällan blifvit väckta på grund af giftermålsbalkens 3 kap. 11 §. Och fastän ingen föreskrift finnes, att sålunda anhängiggjort jäf genast skall i husförhörsboken antecknas, har jag aldrig hört omtalas, att svaranden i ett sådant mål beredt sig tillfälle att under rätttegångens lopp ingå annat gifte, utan att käranden derom kunnat få kännedom, förrän det skett. En sådan casus förmenar jag vara alldeles oerhörd. Men är den detta, så torde Utskottets förslag, att borgen bör ställas af den, som väcker dylik talan, få anses obehöflig. Dessutom brukar man ju icke göra tillägg till befintlig lagstiftning för att förebygga missförhållanden, som väl äro tänkbara, men som icke verkligen hafva inträdt och om hvilka man har skäl att förmoda, att de aldrig skola blifva verkliga.

Slutligen anhåller jag få nämna ett annat skäl, som gör mig obenägen mot icke blott hvad Utskottet här föreslagit, utan mot hvarje förändring i nu gällande lagstiftning rörande ifrågavarande förhållanden. Enligt sakens natur kan ju ingen tvingas till äktenskap, och kunde han det, borde det väl icke få ske, emedan ingen lycka och välsignelse är att vänta af en sådan förening. Också lär väl sällan eller

*Tillägg till 7
kap. 3 § Giftermålsbalken.
(Forts.)*

Tillägg till 7
kap. 3 § Gifter-
målsbalken.
(Forts.)

aldrig inför domstol talan väckas om fullbordande af ett utlofvadt äktenskap i afsigt att verkligen framtvunga ett sådant, utan snarare för att vinna, någon gång arfsrätt at ett barn, men oftast ett skadestånd allenast, som liqvideras med en större eller mindre summa penningar. Då så är förhållandet, vågar jag påstå, att den lagstiftning, som finnes i giftermålsbalkens 3 kap. 10 och 11 §§ samt kyrkolagens 15 kap., är tillfyllestgörande, åtminstone för alla de fall, der rättegång af detta slag kan väckas med någon utsigt till framgång. En person, som har någon förmögenhet, lefver icke på så flygtig fot, att han icke när som helst kan träffas med stämning och att det icke är möjligt att under rättegången hafva ett vaksamt öga på honom, så att han icke före dess slut kan komma i tillfälle att inga annat äktenskap. En man med någon aktning för sig sjelf och med någon rättskänsla afviker icke till främmande ort, för att undandra sig följderna af sina gerningar. Är han deremot så samvetslös, att han vill undfly dessa följder, och är han i öfrigt i den ställning, att han när som helst kan flytta från den ena provinsen till den andra, så är visserligen den qvinna, som möjligen är bunden vid honom genom påbörjad äktenskap i detta hänseende rättslös, men hon blir fullt ut lika rättslös, om vare sig Utskottets eller motionärens förslag blefve gällande lag.

På dessa skäl får jag påyrka afslag å Utskottets förslag i andra punkten.

Herr Asplund: Det var med en helt naturlig oro, som jag vid detta ärendes afgörande inom Lag-Utskottet märkte, att dess pluralitet, till hvilken jag sällade mig, öfvergafs af så många och framstående ledamöter, framför allt från denna Kammare, som reservationen utvisar. Det är därför också med någon tvekan jag nu uppträder för att försvara Utskottets förslag, helst erfarenheten gifvit vid handen, att, då vid en lagfrågas behandling åsigterna hos Utskottets ledamöter äro så delade, som här varit fallet, Kammaren har en viss obenägenhet att bifalla det slut, hvari Utskottet stannat. Jag skall emellertid söka upptaga de anmärkningar, som framstälts af de föregående talarne och ledamöterna af Utskottet, hvilka reserverat sig mot dess förslag.

Man var inom Utskottet temligen allmänt ense derom, att det ifrågavarande lagrummet är tillämpligt endast på sådana fall, der lysning redan försiggått, men man splittrade sig i den frågan, huruvida lagstadgandets utsträckning äfven till andra fall vore behöflig. Som Herrarne inhemtat af reservationen samt den förste och må hända äfven den senare talarens utveckling deraf, antogo motståndarne till den ifrågasatta förändringen, att det skulle följa en annan verkan af jäfs framställande emot det äktenskap, som blifvit genom lysning tillkännagifvet, och det äktenskapstillbud, hvars förverkligande icke hunnit så långt, men hvarom man på annat sätt erhållit kännedom. I min tanke är detta icke alltid förhållandet. Om en qvinna, som anser sig ega anspråk på en man, men kommer under fund med att denne står i begrepp att på annan ort taga ut lysning och för sådant ändamål hos vederbörande pastor framställt begäran om det för lysningen erforderliga bevis, hos nämnde pastor anmäler jäf och på anförda grunder bestrider, att den ifrågavarande mannen får gifta sig med en annan, så anteck-

nas ofta, efter hvad föregående talare erkänt, ett sådant jäf uti det omnämnda beviset. Häråf blir ater en följd att, när detta bevis framlägges för pastorn, hos hvilken lysning sedermera begäres, denne anser sig af fruktan för följderna af att viga dem, som äktenskap icke bygga på, böra förhindra giftermålet. Då blir saledes verkan densamma, som om jäf mot äktenskapet blifvit anfördt, sedan lysning redan egt rum, i det nemligen lysning och äktenskap hindras. Vid sådant förhållande föreföll det Utskottets pluralitet, som om det vore inkonseqvent, att samma garantier icke funnos uppställda för båda dessa fall. Dessa garantier, som innehållas i 7 kap. 3 § giftermålsbalken, afse att skydda den, som begärt lysning, från ohemula jäfsanmärkningar. Men då det är obestriddt att, om jag, innan lysning blifvit begärd, framställer ett jäf och sedan anmäler detta hos den pastor, af hvilken lysning sedermera blifvit äskad, följderna blir den, att lysning nekas och äktenskapet uppskjutes, så är ju den, mot hvilken jäfvet framställs, icke mera skyddad, än i förra fallet. Det var på denna grund jag slöt mig till Utskottets pluralitet för att få ifrågavarande lagrum utsträckt äfven till de fall, der lysning ännu icke pågår; och jag kan icke finna annat, än att detta vore nyttigt. Nu har man, bland annat, anmärkt, att detta skulle kunna framkalla en onödig rättegång, emedan den, som förmenas vilja ingå annat äktenskap tvärtemot sina förra förbindelser, skulle kunna svara, att han icke haft någon sådan afsigt. Men jag föreställer mig, att rättegången skulle kunna ställas så, att domstolen skulle förklara honom vara af sina förbindelser till käranden förhindrad att ingå ett annat äktenskap, äfven om han säger sig ännu icke hafva tilltänkt ett sådant. Det stadgande, Utskottet föreslagit, har egentligen till syfte att hindra ohemula jäfsanmärkningar i annan form, än lag föreskrifver vid det i 7: 3 giftermålsbalken afsedda fall, och det kan väl icke förnekas, att en så beskaffad utsträckning är af behofvet påkallad och ganska vigtig, helst då man tager i betraktande det af mig nyss anförda exempel, att man, redan innan lysning skett, kan framställa jäf med samma verkan och äfven i samma afsigt, som om det framställs först efter det lysning blifvit börjad.

Reservanterne, och äfven den första talaren i sitt anförande, hafva åberopat det på administrativ väg tillkomna cirkuläret af den 20 Januari 1865, som dock allenast afser att bestämman, huru utflyttningsbevis böra rigtigast uppställas, för att underlätta upprättande af statitiska anteckningar. Jag kan icke förstå, huru detta cirkulär skulle kunna hafva samband med denna fråga, så vida man icke misstyder detsamma, såsom skett i reservationen, der det heter, att på grund af »detta cirkulär m. fl. författningar» kyrkoherde icke har skyldighet att med anledning af framställt jäf göra anteckningar i kyrkoboken, så vida icke »jäfvet styrkes eller frågan visas vara på domstols pröfning beroende»; något som alldeles icke finnes uttryckt i nämnda cirkulär eller mig veterligen stadgadt i annan författning. Det är af den sista, liksom af den första talaren erkänt, att på grund af detta cirkulär olika uppfattning hos vederbörande presterskap eger rum angående hvad som skall antecknas, i det ibland antecknas för litet, ibland för mycket, ibland t. o. m. sådant jäf, hvars verklighet alls icke blifvit styrkt, hvilket förhållande just kan förleda den pastor, hos hvilken lysning blifvit begärd, att vägra den-

Tillägg till 7
kap. 3 § Giftermålsbalken.
(Forts.)

Tillägg till 7
kap. 3 § Gifter-
målsbalken.

samma. Det står icke i cirkuläret, att jäf skola vara styrkta, utan det lemnas helt och hållet åt pastorn att afgöra, hvilka jäf skola antecknas och hvilka icke. Utskottets mening är nu att framkalla ett korrektiv emot detta, så att pastorn, hos hvilken lysning begäres, icke behöfver fästa sig vid den gjorda anmärkningen, så vida icke de garantier, som lag föreskrifver, äro iakttagna. Dermed förfaller också den sista talarens erinran, att pastorernes ställning i fråga om skyldighet att anteckna jäf genom antagande af Utskottets förslag icke skulle blifva annan, än den närvarande. Utskottets mening har icke varit att förändra prestens ställning, utan deras, som äro utsatta för ohemula anmärkningar, och genom Utskottets förslag vinnes för dem samma trygghet, som genom 7 kap. 3 § giftermålsbalken äsyftas.

Jag har visserligen antecknat ett och annat ytterligare, som här blifver framställt, men jag vill icke taga Kammarrens tid i anspråk med att bemöta detta, utan inskränker mig till att på grund af hvad jag anført och i betänkandet förekommer yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr von Gegerfelt: Blott ett par ord till bemötande af den sista talarens anmärkningar. För tillämpligheten af 7 kap. 3 § giftermålsbalken erfordras endast att lysning redan blifvit begärd och den person, mot hvilken jäf göres, dymedelst tillkännagifvit sin afsigt att bryta en förut ingången förbindelse, men icke att lysningen redan skall hafva försiggått. Hvarje rättgång måste anses obefogad, då ej ett sådant tillkännagifvande skett, och kan följaktligen ej leda till någon pröfning af rättsförhållandet mellan parterna. Att de författningar, som handla om ifrågavarande ämne, äro flera, likasom hvad de innehålla, visar allmänt tillgängliga lagsamlingar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej jemte ett eller annat ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte ett eller annat nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

3:dje punkten.

Herr von Gegerfelt: Äfven å denna punkt måste jag yrka afslag, icke därför att det ligger något så särdeles ondt i den föreslagna föreskriften, utan snarare emedan den skulle komma att medföra bra litet godt. Utskottet anmärker, att kungörande af utflyttningsattester från predikostolarne ganska allmänt förekommer, och anser därför att detta förfarande bör vinna stöd af lag. Häremot vill jag erinra, att på de orter, der sådant kungörande eger rum, detsamma är mindre behöfligt, emedan man der har temligen väl reda på hvarandra, men att deremot i sådana församlingar af större städer, der hundra och tusentals utflyttningsattester meddelas, ett uppläsande från predikostolarne af kungörelse härom är aldeles olämpligt. På sådana ställen

hemtar man nemligen sina underrättelser ur tidningarne eller från annat håll, men ingalunda från predikostolarne, hvarför de der icke åhöras. Dessutom då vi förut sökt allt mer och mer få bort detta kungörande från predikostolarne, synes det icke vara skäl för lagstiftaren att till deras antal lägga ännu flera.

*Tillägg till 7
kap. 3 § Gifter-
målsbalken.*

På grund häraf får jag yrka afslag å förevarande punkt.

Herr Ribbing, Sigurd: Jag vill anhålla att med några ord få motivera ett vördsamt yrkande om bifall till Utskottets hemställan i förevarande tredje punkt. Det har under Utskottets förhandlingar be-
träffande densamma uplysts, att i landsorten och i flera städer, ja må hända i de flesta, brukas ett sådant kungörande från predikostolarne, hvarom skrifvelse till Kongl. Maj:t här blifvit föreslagen. De, som uplyst om detta förhållande, hafva derjemte meddelat, att verkan häraf vanligen är den, att, der någon anser sig hafva en rättighet med afseende å den person, som begärt utflyttningsbeviset, han för pastor derom gör anmälan och att då båda kallas till denne, hvaraf åter i de flesta fall följdén blir en uppgörelse i godo. Detta pastors moraliska inflytande till sammanjemkning och billig öfverenskommelse synes mig synnerligen önskvärdt, helst i sådana saker, der en laglig bevisning vanligen är, i synnerhet för den lidande parten, svår att åstadkomma. De representanter från landsorten, som omnämnde detta förfarande och vitsordade verkan deraf såsom fördelaktig och god, trodde sjelfve, att kungörandet i kyrkan hade stöd af gällande lag, men, då de blefvo uplyste, att så icke är förhållandet, uttalade de den önskan, att denna sed måtte komma att stå qvar och, för vinnande af säkerhet i sådant hänseende, uphöjas till lag. Den föregående talaren har anfört två skäl för sitt bestridande af förslaget. Det ena är, att det i större städer skulle blifva besvärligt att från predikostolarne uppläsa de ifrågavarande kungörelserna till följd af den stora mängden flyttningar från en församling till annan, och att ingen der skulle åhöra dem. Ja, skulle så äfven vara förhållandet, att uppläsandet af dessa kungörelser icke åhöres, så åstadkommer detsamma dock ingen annan skada, än något besvär för vederbörande pastor, hvilket väl icke kan vara större, än att han kan komma ut dermed. Det andra skälet var, att man i allmänhet borde sträfva till att minska antalet af kungörelser, som uppläsas från predikostolen. Detta medgifves till fullo, nemligen i fråga om kungörelser i rent världsliga och för församlingen och dess angelägenheter likgiltiga saker, men deremot icke i angelägenheter, hvilka, i likhet med den ifrågavarande, på det närmaste röra församlingen och dess ledamöter och således icke kunna anses såsom blott världsliga. Då således skadan af det utaf Utskottet påyrkade förfarande i detta fall inskränker sig till litet ökad besvär för några prester, men nytan deraf i landsorten vitsordats vara stor, får jag för min del vördsamt anhålla om bifall till förevarande punkt i Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framstälde Herr

Tillägg till 7 Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvar-
 kap. 3 § Gifter- vid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition
 målsbalken. på afslag derå, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej;
 och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 2 och 6 dennes bordlagda ut-
 låtande N:o 12, i anledning af väckt motion om antagande af ett lag-
 förslag rörande gift qvinnas rätt.

Herr von Koch: Det är icke min afsigt att yrka något annat
 än det *slut* hvartill Utskottet kommit, och jag tror icke heller att det
 skulle löna nödan emot Lag-Utskottets enhälliga tillstyrkande derutaf,
 hvori till och med en ledamot, Herr Philipsson, deltagit, som jag före-
 ställer mig, liksom jag i många afseenden, fastän icke i alla, delar de
 åsikter som blifvit uttalade i motionen. Jag har egentligen uppträdt
 derföre att jag icke med min röst vill bidraga till att Första Kamma-
 ren skulle godkänna de *motiv*, som Utskottet anfört och mot hvilka
 nämnde ledamot reserverat sig. Jag tror att i denna viktiga fråga det
 är litet vådligt att säga, att allt är väl bestämdt i nu varande lagstift-
 ning. Det är åtminstone icke min tanke, och jag har yttrat i hvad
 rigtning jag tror att lagstiftningen i afseende på gift qvinnas rätt borde
 gå, när tiden kommer till att göra några mera ingripande ändringar i
 denna lagstiftning — en tid som jag för min del hoppas icke skall
 vara så alldeles aflägsen, fastän jag kanske icke får upplefva den. Jag
 föreställer mig, att vår lagberedning, när den slutat behandlingen af
 de mera spridda frågor, hvarmed den nu sysselsätter sig, bland andra
 om vattenrätten, och derefter handlagt rättegångsordningen, skall komma
 att börja med civillagen och dess I:sta balk, giftermålsbalken. Och jag tror
 att så vidsträckta ändringar som de ifrågavarande, hvilka ingripa i så
 många kapitel, icke blott i vår allmänna lag utan äfven i särskilda
 författningar, behöfva litet mera eftertänkas och nagelfaras än hvad
 man kan begära hafva skett af enskild motionär eller af den person,
 som skrifvit detta förslag, hvilket i hufvudsakliga delar är lika be-
 skaffadt med ett förslag, som ingifvits till föreningen för gift qvinnas
 rätt och som af tre aktade prisdomare fått ett fördelaktigt omdöme
 samt äfven erhållit ett extra pris.

Jag vill icke upptaga tiden med att nu säga, hvartill jag syftar;
 ty det har jag yttrat till protokollet den 11 April 1874, då den sista
 i ämnet gjorda, icke alldeles oväsentliga förbättring i denna rigtning
 skedde; och detta vill jag nu återopa här, då jag, ehuru långt ifrån
 att tilltro mig att kunna bestämma, huru förändringen en gång bör
 genomföras, likvisst icke fått anledning att, på grund af hvad jag hört,
 frångå de åsikter jag då framställde. För närvarande inskränker jag
 mig till att yrka att *det slut*, hvori Lag-Utskottet stannat, måtte bi-
 fallas af Kammaren.

Herr von Gegerfelt: För min del ber jag att få förklara, att
 jag i allmänhet, då jag instämmer i ett utskottsbetänkande, ej vill

dermed anses hafva godkänt hvarje del af de anförda motiven. Hvar och en vet, huru redaktionen af Utskottens utlåtanden tillgår, och att sexton meningar icke äro lätta att sammanjemka, hvilket tiden dessutom i allmänhet ej medgifver. Likaså när Riksdagen bifaller ett betänkande, åtminstone ett afstyrkande, kan den väl icke i och med detsamma anses hafva iklädt sig ansvar för riktigheten af de grunder, som kunna vara anförda till stöd för beslutet. Vid sådant förhållande, och då Herr von Koch icke yrkat ogillande af någon viss sats i motiven, anhåller jag, att betänkandet må på vanligt sätt bifallas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande och dels af Herr von Koch, att Kammarerna skulle godkänna det slut, hvartill Utskottet i utlåtandet kommit.

Härvid anmälde sig och yttrade

Herr von Koch: Efter det förklarande, Lag-Utskottets vice ordförande nu afgifvit, att han icke anser *ens sig* bunden af motiven i detta Utskotts betänkande, tager jag tillbaka mitt yrkande. Någon annan behöfver då icke af dem anse sig bunden.

Proposition på bifall till utlåtandet blef nu gjord och med ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 3 och 6 dennes bordlagda utlåtande N:o 27, angående statens jernvägsbyggnader.

1:sta punkten.

Herr Frisk: Då jag nu går att yttra mig öfver föredragna 1:sta punkten af Stats-Utskottets betänkande N:o 27, ärnande derå yrka afslag och bifall till ett förslag som jag sedan skall framställa, har jag ej stort hopp om bifall till mitt förslag, då, som det af betänkandet synes, Stats-Utskottet enhälligt tillstyrkt sitt förslag, utan att någon af Utskottets ledamöter deremot anmält sin reservation; men jag beder dock få framställa några anmärkningar emot förslaget till det afseende Kammarernas ledamöter derå behaga fästa. För min del har jag intet emot att de föreslagna 6,000,000 kronor anvisas för nästa år till fortsättning af så väl de ostridiga delarne af norra stambanan emellan Storvik och Hybo som af tvärbanan emellan Torpshammar och riksgränsen, men att deremot nu bestämma det *norra stambanan* skall få framdragas från Hybo öfver Wälje till Ange på tvärbanan — derpå kan jag icke för min del ingå, på de skäl jag strax skall nämna.

Norra stambanans sträckning.

På väggen här midt emot mig finna Herrarne upphängda 2:ne kartor — den ena, till venster sittande, är den något venstervridna

Norra stam-
banans sträck-
ning
(Forts)

karta, som vid riksdagens början till oss utdelades från, som det sades, Styrelsen för statens jernvägsbyggnader, och den andra, eller den till höger sittande, en af Ingenjören C. E. Dahlman utgifven karta öfver hela Sverige. Jag kallade den förra »venstervriden» — och sannerligen tycker ej jag att den gör skäl för den benämningen, emedan den — jag förmodar utan någon afsigt till allmänhetens eller Riksdagens förvillande — är så anlagd, att efter den tyckes det som skulle nu under öfverläggning varande fortsättningen af norra stambanan från Hybo öfver Wälje till Ånge vara nästan i norr, hvaremot, om man ser på den andra, eller Herr Dahlmans karta, derå nämnda linie, Hybo—Wälje—Ånge, är uppdragen med grön färg, det i verkligheten visar sig att nämnda af Kongl. Maj:t föreslagna och af Stats-Utskottet tillstyrkta linie bär vesterut — och *icke norrut*. På Herr Dahlmans karta finna Herrarne, utom nyssnämnda linie, Hybo—Wälje—Ånge, äfven med grön färg utmärkta de alternativa linier — öfver Bräcke eller Gällösuud — som byggnads-styrelsen tänkt sig norra stambanan skulle fortsättas från tvärbanan till Angermanelfven vid Sollefteå, när framdeles sådan fortsättning kan komma att beslutas. Vidare finna Herrarne å Herr Dahlmans karta med röd färg uppdragen en linie, från Hybo dragen norrut korsande tvärbanan vid Wattjom och fortlöpande till Angermanelfven — detta är den i Herr Pehr Staaffs motion föreslagna jernvägen, som skulle från Hybo gå genom Delsbo, Bjuråkers och Bergsjö socknar till Malungen och öfver Wattjom å tvärbana till Angermanelfven, eller den så kallade *B-linien*. Äfven synes på kartan en med grodelin färg utmärkt, från Näsviken vid Hudiksvall-jernvägens öfra ända till Sveg i Herjeådalen löpande linie, hvilken är den 15½ mil långa jernväg, som Hudiksvall—Herjeådalens jernvägsbolag ärnar bygga för en kostnad af kronor 6,000,000. Det är nu mycket hopp att denna sistnämnda jernväg kommer till stånd, enär det finnes 2:ne utländska bolag som spekulera på dess byggande, churu derom ännu intet är afgjort; men skulle denna jernväg komma till stånd, så bortfaller och den fördel, som enligt byggnadsstyrelsens yttrande linien Hybo—Wälje—Ånge skall få af trafik till och från Herjeådalen. Da omöjligt det stora kustlandet emellan Hybo och Angermanelfven med sin tätt befolkade bygd, rik på jern- och sågverk och andra industriella inrättningar, kan blifva ens något betjenad af jernvägslinien Hybo—Wälje—Ånge och dess framtida fortsättning till Sollefteå, utan kanske snart nog en jernväg i enahanda eller ungefärlig sträckning som den å herr Dahlmans karta med röd färg utmärkta från Hybo till Angermanelfven kommer till stånd, och det således blir 3:ne linier som vid Hybo korsa hvarandra vesterut, nordvest och nordligt, så är det ju naturligt, att nu ifrågasatta linien Hybo—Wälje—Ånge deraf skulle hafva stort men. Jag fruktar att den då skall komma att gifva så ringa inkomst, att den kanske knappt betäcker drift- och underhållskostnaden.

Om vi nu följa Utskottets utlåtande, finna vi der (å sidan 3) omnämndt, huru blott på linien Wälje—Ånge, eller på en sträcka af 6 mil 13,100 fot, förekomma lutningar af 1 på 60 på en sammanräknad längd af 1 mil 28,600 fot, hvaremot på den å enskildes bekostnad undersökta så kallade B-linien knappast finnes någon enda stigning

under 1 på 100. Hvad som deremot icke står i Utskottets utlåtande, men som jag ber Kammarens ledamöter noga bemärka, då det finnes i byggnadsstyrelsens uppgift å lutnings- och höjdförhållandena, är att linien Hybo—Wälje—Ånge *fortlöper öfver höjder som till och med ligga 1,270 fot öfver hafvet, under det att t. ex. å nyssnämnda så kallade B-linien största höjden är 718 fot.* Håfva, mån tro, Stats-Utskottets Herrar ledamöter kommit att behörigen tänka på den stora risken och vådan för såväl passagerare som materiel att vintertiden vid stark snöyra eller sträng köld trafikera en bana, som ligger 1,270 fot öfver hafvet? Jag tviflar på att Stats-Utskottet derpå fästat så stort afseende som det bort och ber emellertid nu Kammarens öfrige ledamöter att noga betänka sig, innan de samtycka till byggande af en jernvägslinie med sådana höjdförhållanden öfver hafvet, som nu ifrågasatta linie Hybo—Wälje—Ånge. Jag ber Herrarne ock noga betänka, hvilken stäende armé af snöskottare som staten nödgas hålla, om jernvägen framdrages i denna folkfattiga ort, då jernvägen på 3 å 4 mil genomlöper Ramsjö socken om blott $5\frac{2}{3}$ mantal och med en folk-mängd af *allena 800 personer.*

*Norra stam-
banans sträck-
ning.
(Forts.)*

Ett bland de skäl, som äfven tala mot bifall till Stats-Utskottets utlåtande i denna punkt, är att reseväglängden till och från det öfre Norrland derigenom onödigtvis förlänges med flera mil; ty om norra stambanan skulle i en framtid från tvärbanan fortsättas från Ånge öfver *Gällösund*, blir väglängden emellan Hybo och Sollefteå 27 mil 33,400 fot öfver *Bräcke* emellan Hybo och Sollefteå 25 » 33,900 » hvaremot så kallade B-linjen från Hybo till Björkä

bruk på norra sidan af Ångermanelfven blott blir 21 » 23,600 » och till Hammar på södra sidan af Ångermanelfven 21 » 4,500 ». Är det nu rättvist att hela öfre Norrland skall få sin väg till och från de södra orterna förlängd, enligt ofvanstående uträkning, med 4 å 6, mil, blott för det en del af Jemtland och Norge skall få det beqvämare och kortare väg till och från orter som ligga söder om Hybo? Jag tror ej detta är rättvist, utan att man bör vid frågan om fortsättningen af *norra stambanan* från Hybo endast betrakta saken ur norrländsk och ej ur jemtländsk eller norsk synpunkt — och gör man det, kan man omöjligen samtycka till att banan från Hybo drages öfver Wälje till Ånge.

Utskottet säger vidare, (å sidan 8), »att emot bifall till Herr Staaffs förslag och mina framställningar om uppskof för vidare undersökningar, möter ock att Kongl. Jernvägsbyggnadsstyrelsen meddelat, det jernvägsarbetenas nu varande ståndpunkt så väl å tvärbanan som å den uppåtgående stambanans ostridiga del fordrade ett snart afgörande af den uppåtgående stambanans rigtning. Så sade ock samma styrelse redan för 2 år sedan, men Riksdagen beslöt ändock uppskof med frågens afgörande, och tror jag äfven nu att det ej är någon så stor brädska att afgöra rigtningen från Hybo, så att det ej dermed kan uppskjutas ännu ett år för att undersöka, om ej någon, så väl till lutnings- och höjd- som trafikförhållanden mera lämplig bana kan uppletas än den nu föreslagna, så otjenliga sträckan Hybo—Wälje—Ånge, enär ännu finnas många, många mil att bygga å tvärbanan, och på stambanan till Hybo återstå 11 mil, deraf 2,6 från Ockelbo till Holmsveden

Norra stambanans sträckning.
(Forts.)

enligt byggnadsstyrelsens förslag skola blifva färdiga detta år, 3,3 mil från Holmsveden till Bollnäs under 1878, efter hvilket års slut ändå således återstå 5,1 mil till Hybo, utom de många mil som ännu då återstå å tvärbanan. Således ännu en gång, ingen brådska att nu bestämma stambanans rigtning från Hybo till tvärbanan.

Uti Utskottets utlåtande se vi vidare (å sidan 8) att bland skälen emot af Herr Staaff yrkad undersökning från Hybo rörande en östligare rigtning af stambanan än de hittills ifrågasatta öfver Ånge eller Torpshammar anföres, det så väl Westernorrlands som Gefleborgs läns landsting frångått detta af dem 1874 väckta förslag, hvarom Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet uti sitt i utlåtandet omnämnda anförande till statsrådsprotokollet erinrat. Denna Herr Statsrådets uppgift är dock ett misstag eller ett missminne; ty Gefleborgs läns landsting har *aldrig* ingått till Kongl. Maj:t med anhållan om inhiherande af den undersökning angående jernvägslinien Hybo—Angermanelfven, eller den så kallade B-linien, hvarom landstinget i November 1870 till Kongl. Maj:t ingaf underdånig petition, och Westernorrlands läns landsting har den 6 November 1874 blott under vilkor, som Kongl. Maj:t ej fann skäl bifalla, återkallat sin gjorda underdåniga anhållan om undersökning af sagde B-linie, hvarom läses i det den Kongl. Maj:ts proposition af den 27 April 1875 åtföljande statsrådsprotokollet. Om ock förhållandet skulle varit så som i utlåtandet omförmäles, eller att Gefleborgs och Westernorrlands läns landsting begärt inhiherande af undersökning af jernvägssträckning från Hybo till Angermanelfven, måtte Kongl. Maj:t hade bort fästa så mycket afseende som nu skett på en sådan anhållan, då Riksdagen i sin skrifvelse af den 2 Maj 1873 beslutat att en sådan undersökning borde ske?

Bland skälen emot af Herr Staaff föreslagna linien Hybo—Malungen—Wattjom anför Utskottet äfven, att på det sättet skulle den uppåtgående stambanan anknytas, icke vid statens tvärbana, utan vid en enskild bana, Sundsvall—Torpshammar-jernvägen, af annan spårvidd än statens jernbanor. Med anledning af denna erinran ber jag få nämna, det jag är fullt och fast öfvertygad om att det ej dröjer många år, kanske blott 3 à 4, innan aktieegarne i sistnämnda enskilda jernväg skola förändra sin spårvidd till likhet med statens; ty delegarne i sagde bana bestå till stor del af kloka, praktiska köpmän, som nog snart inse den stora förlust de få i minskad trafik å deras bana genom de dryga omlastningarne till och från deras smalspåriga till statens bredspåriga.

Säkert är det, mine Herrar! att intet enskildt bolag skulle vilja bygga en i lutnings-, höjd- och trafikförhållanden så olämplig jernbana som den nu föreslagna Hybo—Wälje—Ånge, åtminstone ej förrän det genom noggranna undersökningar visat sig, att det ej kan uppletas någon mera passande; och då jag väl känner att det sistnämnda kan inträffa, om man undersöker en linie som från Hybo träffar tvärbanan på en punkt östligare än Torpshammar, är detta för mig ett ytterligare skäl att yrka afslag på nu föreslagna linie och uppskof med sakens afgörande, till dess Kongl. Maj:t medhunnit låta verkställa Riksdagens beslut den 2 Maj 1873 om undersökning af linien Hybo—tvärbanan, äfven öster om Torpshammar.

Den 21 Maj 1875 behandlades på detta rum alldeles enahanda fråga som nu, då i sammanhang med sträckningen af tvärbanan Torps-*Norra stambanans sträckning.* hammar—riksgränsen. Vid detta Första Kammarens sammanträde blef slutvoteringen emellan ett af Herr Leijonancker framställt förslag dels om tvärbanan enligt Kongl. Maj:ts proposition, dels om norra stambanans sträckning äfven enligt Kongl. propositionen likasom nu från Hybo öfver Wälje till Ange, och ett annat, af Herr Wærn framställt förslag, och befans det, efter voteringseddarnes öppnande, att blott *sju, säger* 7, af Kammarens ledamöter omfattat Herr Leijonanckers förslag och 79 voro deremot. Då jag vet att Första Kammaren både vill vara och är konsekvent i sina en gång fattade beslut, och större delen af de nu närvarande voro med vid sagda sammanträde den 21 Maj 1875, hoppas jag ock nu att Kammaren konsekvent afslår Kongl. propositionen om Hybo—Wälje—Ange och bifaller mitt förslag om uppskof för vidare undersökningar. Det är i hopp om denna konsekvens som jag nu vågar till Herr Grefven och Talmannen anhålla om proposition å afslag å Utskottets nu föreliggande förslag och bifall till ett så lydande beslut:

att Riksdagen, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, på så sätt bifaller Kongl. Maj:ts nädiga proposition att:

a) Riksdagen för år 1878 anvisar ett belopp af 6,000,000 kronor för fortsättande under samma år af arbetena ej mindre på tvärbanan mellan Torpshammar och riksgränsen, än ock på norra stambanan till Hybo, samt

b) Riksdagen tillika hos Kongl. Maj:t underdånigst anhåller, det Kongl. Maj:t behagade dels låta anställa nödiga undersökningar i och för norra stambanans dragande från Hybo till någon punkt på tvärbanan öster om Stödesjön för att utgöra en lämplig del af norra stambanan, om och när i framtiden Riksdagen kan besluta att norra stambanan skall till Ångermanelfven framdragas, dels ock föranstalta undersökning om de olika banrigtningarnes sannolika trafikintrader samt, om möjligt, till nästa Riksdag aflåta nådig proposition om norra stambanans fortsättande från Hybo norrut.

Herr Statsrådet Thyselius: Den med röd färg å här tillgängliga kartor uppdagna jernvägslinien företer visserligen en vacker anblick, och ingen lär finnas, som icke önskar, att den i en framtid må blifva en verklighet. I betraktande af de fördelar, som, efter hvad vi nu hört, anläggningen af denna bana med sträckning från Hybo upp till Ångermanelfven skall medföra, torde man också kunna hafva allt hopp, att den skall komma till stånd, om icke på annat sätt, så genom enskild företagsamhet. Jag ber dock att få fästa uppmärksamheten derpå, att det nu icke är fråga om att besluta sig för byggandet af en ny jernväg upp till Ångermanelfven, utan endast derom att få utstakad den af Riksdagen redan beslutade jernväg, som från Storvik skall föra till tvärbanan och icke längre.

Innan Kongl. Maj:t framställde sitt förslag i detta hänseende, har under öfvervägande tagits, hvilken sträckning af sist nämnda bana skulle blifva mest fördelaktig för det öfre Norrland, i händelse Riksdagen framdeles skulle fatta beslut om norra stambanans vidare fortsättning.

Norra stambanans sträckning.
(Forts.)

Under föregående riksdagar hafva åsigterna härom egentligen varit delade mellan två linier, den ena från Hybo öfver Wälje och Torps-hammar till Håsjö, och den andra den af Kongl. Maj:t nu föreslagna. Den ifrågakämladastligare linien till Wattjom har deremot hittills vunnit föga understöd af Riksdagen och derom lärer väl ej heller nu på allvar blifva fråga. Jag vill ej ingå i vidare ordande derom, huruvida Westernorrlands och Gefleborgs läns landsting afstått från förslaget om banans dragande i denna riktning. Så är dock uppgifvet i officiella handlingar, som blifvit Riksdagen år 1875 meddelade. Men derpå beror icke frågan, emedan det icke tillkommer ett landsting, hvilket det än må vara, att bestämma hvar den norrländska banan skall framgå.

Det är i Kongl. Maj:ts proposition ådagalagdt, att för en sammanbindningsbana mellan Hybo och tvärbanan ingen linie är lämpligare än den af Stats-Utskottet nu förordade. Den är kortare, har fördelaktigare lutningsförhållanden och kostar mindre än öfriga ifrågasatta linier. Hvad särskildt beträffar vägen till Wattjom, förekommer deremot, huru fördelaktig den än i öfrigt må vara, att om den skulle antagas, komme statsbanan att mynna ut på en enskild bana och, icke nog dermed att en del af denna bana då måste af staten inlösas, utan den måste äfven ombyggas till samma spårvidd, som statens banor. Deraf skulle föranledas stor kostnad, att icke tala om den betydliga omväg, som för det vestra Norrland och Norge skulle uppstå.

Det har blifvit begärdt uppskof med bestämmandet af stambaneriktningen för anställande af närmare undersökningar. Jag har att fästa uppmärksamhet derpå, att Riksdagen, om ett sådant beslut fattas, troligen icke skulle blifva i tillfälle meddela sitt bestämmande i frågan förrän efter två år. Då jernvägsarbetet på den nu omtvistade delen således först efter denna tid kunde taga sin början, är klart, att banan icke kan blifva färdig inom den tid, Riksdagen beräknat och Jemtlands landsting förutsatt såsom villkor för åtnjutande af det utaf landstinget till banans byggande beviljade bidrag.

Frågan är emellertid ganska enkel, om man tager hänsigt till förra Riksdagens beslut om tvärbanans riktning, och Stats-Utskottet har också enhälligt funnit, att stambanelinien Hybo—Wälje—Ånge är en nödvändig följd eller korollarium af nämnda beslut.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Herr Adelsköld: Såsom Kammaren har sig väl bekant, hafva, i afseende å sträckningen för den genom Norrland uppåt gående stambanan, mycket olika meningar gjort sig gällande, men hufvudsakligen är det två linier, som blifvit ifrågasatta, nemligen en i mera vestlig riktning genom det inre af landet, afsedd att på kortaste väg sammanbinda Norge och Jemtland med södra orterna, och en i östligare sträckning genom mera befolkade och bättre odlade trakter närmare kusten. Striden om dessa båda linier har emellertid varit ganska allvarsam, och sådant är icke att undra på, om man påminner sig striderna om jernvägssträckningen i södra delen af landet, och om man tillika besinnar, att Norrland under större delen af året är afstängdt från all kommunikation med den öfriga världen och det sålunda är af ganska stor vigt, både hvar jernvägen kommer att framgå och en lifsfråga

att den finnes. Det är nemligen betydlig skilnad om en jernväg går 10 à 15 mil från ens hemvist eller nära detsamma.

Stats-Utskottet framställde vid nästlidet års riksdag i detta afseende för andra gången ett förmedlingsförslag, nemligen att dela den vinkel, som bildades af ofvan nämnda tvenne linier, i tu och der framdraga jernvägen midt emellan de stridiga alternativen. Äfven jag anslöt mig till denna åsigt, emedan derigenom skulle med mindre kostnad och kortare jernvägsbyggnad förenas flera intressen och orter än genom valet af något utaf de andra alternativen, och att denna tanke också delades af flertalet utaf representanterne från Medelpad, Ångermanland, Jemtland och öfre Norrland, hvilka sasom mest intresserade bäst borde kunna bedöma saken, framgår deraf, att 23 af dem röstade för Stats-Utskottets förslag, men endast 5 för Kongl. Maj:ts. Riksdagen godkände emellertid icke Utskottets förslag, utan biföll anslaget till den s. k. tvärbanan genom Jemtland, hvilken till stor del sammanfaller med det vestra alternativet. En konsekvent följd af detta beslut anser jag vara att nu bifälla Kongl. Maj:ts förslag, att utföra sammanbindningsbanan mellan norra stambanan vid Hybo—Ånge å jemtländska tvärbanan; ty derigenom vinnes, att det vestra alternativet bliver kompletieradt och fullbordadt, samt att Norrland kan hoppas att förr eller senare erhålla verklig norrländsk stambana, dragen i nordlig riktning närmare kustlandet. Man bör nemligen hoppas, att jernvägsbyggnaderna i Norrland icke må anses afslutade med den bansträckning som nu skall afgöras; ty våra nordligaste provinser kunna äfven anses berättigade att få jernväg dragen genom dem. Då nemligen äfven dessa provinser, åtminstone indirekt, deltaga uti kostnaderna för jernvägsanläggningarne i södra delarne af riket, synes som om deraf skulle följa, att de äfven böra blifva delaktiga af de fördelar, jernvägarne medföra. Af en beräkning, som af mig framlades vid sistlidet års riksdag, visade sig, att våra jernvägar lemna ett särdeles vackert indirekt resultat, ja så vackert, att fördelarne af dem knappast kunna beräknas; men detta gagn tillkommer egentligen de orter, hvilka de genomlöpa. Beträffande de direkta inkomsterna lemna statsbanorna deremot knappast 3 à 4 procent och betäcka således icke räntan på de upptagna lånen, och då hela landet på detta sätt deltager i den kostnad, som utgöres af skilnaden mellan hvad staten betalar i ränta å jernväglånen och den inkomst som af jernvägarne erhålles, så bidraga följaktligen de norra provinserna i sin mån till bestridande af denna förlust.

Men det gifves ett annat skäl, som är ännu mera talande, nemligen att man icke något år kan beräkna, huruvida icke missväxt och hungersnöd kunna komma att inträffa i Norrland. Det behöfves nemligen endast en frostnatt under hösten eller sensommaren för att skörden skall varda förstörd, och om det då icke finnes kommunikationer, hvarigenom lifsförnödenheter kunna föras från lyckligare lottade orter, så uppstår hungersnöd. En sådan olycka inträffade år 1857 och hade icke sjöfarten det året varit öppen längre än vanligt, hade hjälpen kommit för sent. Då det nu gifves ett medel att förekomma sådana olyckor genom jernvägars anläggande, anser jag statsmakterna plig-

Norra stambanans sträckning.
(Forts.)

tige att begagna detsamma till förekommande af stora otycker, hvilka när som helst kunna inträffa. Dessutom har staten högst betydliga domäner i Norr- och Vesterbotten, hvilkas värde skall ökas genom en jernvägsförbindelse med andra orter.

Medan jag har ordet, ber jag få frambära en »mention honorable» åt Styrelsen för statens jernvägsbyggnader. Om Herrarne påminna sig, upprättades af mig förra året på anmodan af Stats-Utskottets riksgäldsafdelning en promemoria rörande byggnadssättet af norra stambanan, uti hvilken promemoria som åtföljde Stats-Utskottets utlåtande N:o 62 angående jernvägsbyggnaderna, framhöllos fördelarne af att denna bana byggdes så lika som möjligt med de öfriga statsjernvägarne i riket, dels för militära orsaker, dels för att nedsätta trafikkostnaden och höja trafikförmågan. I de förslag, som af styrelsen framlagts till Kongl. Maj:ts godkännande och på hvilka Riksdagens anslag grundats, förekommo nemligen långa branta lutningar af 1 : 60, hvilket naturligen uti ett land som Norrland, der hufvudsakliga trafiken kommer att utgöras af skrymmande och mindre värdefulla effekter, och stora snömassor hopa sig i hög grad skulle fördyra och försvåra densamma. Vidare upptogs skenvigten till endast 15½ skålpund per fot, hvilket ytterligare skulle nedsätta jernvägens trafikförmåga och hindra att den rullande materielen på de andra stambanorna kunde begagnas, hvarigenom jernvägens militära ändamål förfelades. Till följd deraf förordade jag uti nämnda promemoria den förändring uti byggnadssättet, att lutningarne skulle minskas till 1 : 100, hvilket jag med kannedom om terrängen ansåg kunna åstadkommas, och skenvigten ökas till 20 skålpund per fot, och jag antog att dessa förbättringar skulle kunna åstadkommas utan att kostnadsförslagen behöfde öfverskridas, enär dessa blifvit upprättade under en tid, då alla pris voro vida högre än nu. Jag finner nu med mycken tillfredsställelse att förändringar i denna ritning verkligen äro viktiga. Om de i afseende å lutningarne blifvit kouseqvent genomförda å hela banan, känner jag ej; men uti den rapport, byggnadsstyrelsen afgifvit i fråga om undersökningarne å sträckan mellan Torpshammar och Ånge säges, att ehuru den nytstakade linien å ifrågavarande bandel »i det närmaste sammanfölle med den ursprungligen undersökta linien, hade det likväl, enligt hvad styrelsen meddelat, blifvit möjligt att utan afsevärd tillökning i terrasseringsarbetena och väglängden å den nya linien undvika alla brantare stigningar än 1 : 100, då deremot den ursprungligen tillämnade linien hade lutningar af 1 : 60 å en längd af tillsammans 25,780 fot och af 1 : 61 till och med 1 : 99 å en längd af 19,220 fot.»

Jag har anledning tro, att denna förbättring genomförts äfven i sträckningen af den uppåt gående stambanan från Storvik till Hybo. Dessutom har jag mig bekant, att Kongl. Maj:t på styrelsens förslag godkänt skenvigtens ökande till 19,4 skålpund i stället för 15½ skålpund, hvilket allt kommer att högst betydligt bidra till förbättrande af jernvägen, höjning af dess trafikförmåga och nedsättning i trafikkostnaden. Detta är så mycket mera glädjande, som man får antaga, att förbättringarne kunna åstadkommas inom det kostnadsförslag, som varit framlagdt för Stats-Utskottet, ty jag föreställer mig, att byggnads-

styrelsen i annat fall hos Kongl. Maj:t gjort framställning om de ökade anslag, som af Riksdagen för ändamålet måste beviljas.

Norra stambanans sträckning.
(Forts.)

Herr Frisk: I anledning af Herr Statsrådet och Chefens för Civildepartementet nyss hafda yttrande, ber jag få erinra att jag ej sagt det B-linien ovillkorligen skulle blifva den som borde sättas i stället för nu föreslagna Hybo—Välje—Ånge, utan skulle det bero på blifvande undersökningar, om B-linien kunde föreslås eller om någon ändå bättre kunde uppletas.

Äfven anhålles få erinra om att det ju är på flera ställen som staten för stambanan har samtrafik med enskilda banor, så jag vet icke hvarföre just nu något hinder borde uppställas för samtrafik äfven med en sådan enskild bana som Sundsvall—TorpsHAMMAR.

Jag kan ej heller förstå hvarföre det, enligt Herr Civilministerns påstående, skall erfordras två år för att verkställa nya undersökningar för jernvägssträckning från Hybo till någon punkt å tvärbanan, öster om TorpsHAMMAR. Jag tror fullt och fast, att med god vilja den undersökningen kan hinna fullbordas på ett år, eller till nästa riksdag.

Fortfarande anhåller jag om afslag på Utskottets förslag och bifall till det af mig framställda.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Herr Frisk, att Kammaren för sin del skulle fatta ett så lydande beslut:

att, med afslag å Stats-Utskottets hemställan, Riksdagen på så sätt bifaller Kongl. Maj:ts nådiga proposition, att

a) Riksdagen för år 1878 anvisar ett belopp af 6,000,000 kronor för fortsättande under samma år af arbetena ej mindre på tvärbanan mellan TorpsHAMMAR och riksgränsen än ock på norra stambanan till Hybo; samt

b) Riksdagen tillika hos Kongl. Maj:t underdånigst anhåller, det Kongl. Maj:t behagade dels låta anställa nödiga undersökningar i och för norra stambanans dragande från Hybo till någon punkt på tvärbanan öster om Stödesjön, för att utgöra en lämplig del af norra stambanan, om och när i framtiden Riksdagen kan besluta att norra stambanan skall till Ångermanelfven framdragas, dels ock föranstalta undersökning om de olika bannrättningarnes sannolika trafikintrader, samt om möjligt till nästa Riksdag aflåta nådig proposition om norra stambanans fortsättande från Hybo norrut.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades talrika ja jemte åtskilliga nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Frisk begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller första punkten i Stats-Utskottets utlåtande N:o 27, röstar

Ja,

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren punkten och bifaller det af Herr Frisk i frågan framställda förslag.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja 67.

Nej 13.

2:dra punkten.

Bifölls.

Vid föredragning af Banko-Utskottets den 6 dennes bordlagda memorial N:o 7, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kammarens skiljaktiga beslut i fråga om bankovinstens användning, blef den föreslagna voteringspropositionen af Kammaren godkänd.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter å nyo på bordet Stats-Utskottets den 9 dennes bordlagda utlåtande N:o 33, i anledning af Riksdagens år 1876 församlade revisorers berättelse angående granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1874.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades Herr *Frisk* under fjorton dagar från den 12 dennes.

Kammaren åtskildes kl. nära 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.